

Tendensen in de jeugddans en kansen voor de toekomst!

Stella Blom
Karin Schaafsma
Niek Fransen

Tendensen in de jeugddans en kansen voor de toekomst!

Amsterdam, 17 december 2010

Stella Blom
Karin Schaafsma
Niek Fransen

Met medewerking van:
Rento Zoutman

Inhoudsopgave

	Conclusies en ambities van de stuurgroep jeugddans van de NAPK	3
1	Samenvatting	5
2	Inleiding	7
2.1	Aanleiding	7
2.2	Onderzoeksopzet	7
2.3	Leeswijzer	8
3	Historisch overzicht en artistieke profielen	9
4	De jeugddans in feiten en cijfers	15
4.1	Inleiding	15
4.2	Financiën	16
4.3	Producties, voorstellingen en publieksbereik	21
4.4	Organisatie	26
4.5	Samenvatting	28
5	Vergelijking jeugddans met jeugdtheater en 'volwassen' dans	31
5.1	Inleiding	31
5.2	Financiën	31
5.3	Voorstellingen en publieksbereik	34
5.4	Organisatie	36
5.5	Verhouding input/ output	36
5.6	Vergelijking met <i>Kunst in Cijfers</i>	38
5.7	Samenvatting	40
6	Toekomst jeugddans	41
6.1	Opzet en verantwoording kwalitatief onderzoek	41
6.2	Resultaten SWOT-analyse	42
6.3	Ambities en aanbevelingen	46
6.4	Tot slot: algemene conclusie	47
	Bijlagen	48
Bijlage 1	Overzicht van jeugddansgezelschappen, jeugdtheatergezelschappen en dansgezelschappen voor volwassenen waarvan data is verzameld	49
Bijlage 2	Deelnemers groepsgesprekken	50
Bijlage 3	<i>Kunst in Cijfers</i>	51

Conclusies en ambities van de stuurgroep jeugddans van de NAPK

Met trots presenteren wij het rapport *Tendensen in de jeugddans en kansen voor de toekomst!* van DSP-groep, geschreven in opdracht van de NAPK, op initiatief van de jeugddanssector.

Als vervolg op dit initiatief zijn wij als jeugddansproducenten nu zelf aan zet. Hieronder volgen de in onze optiek belangrijkste conclusies van het onderzoek. Deze worden gevolgd door enkele concrete ambities waar wij vanaf begin 2011 zowel afzonderlijk als gezamenlijk, al dan niet samen met externe partijen, mee aan de slag gaan.

Conclusies

Het rapport schetst het beeld van een hoog presterende sector. Het laat zien dat de jeugddans opereert met de minste subsidie per bezoeker, de kleinste overhead en het hoogste eigen inkomstenpercentage ten opzichte van de sectoren jeugdtheater en dans voor volwassenen.

Bedrijfsmatige kwaliteit gaat hand in hand met een stevige inbedding in de maatschappij, gezien het grote aantal kinderen dat bereikt wordt.

Inmiddels is er sprake van een gevestigd, maar ook van een zich nog verder ontwikkelend jeugddansbestel. Hierin heeft de opname in de landelijke culturele basisinfrastructuur per 1 januari 2009 een rol gespeeld. Groepen zijn zowel inhoudelijk als organisatorisch met elkaar in gesprek. De landelijke spreiding van het werk blijkt gewaarborgd. Overal ontstaan samenwerkingsverbanden, ook buiten de eigen gelederen.

Dat betekent niet dat we er zijn met de jeugddans en achteroverleunend kunnen wachten op wat gaat komen. Het rapport geeft ook duidelijk aan waar bedreigingen liggen en op welke punten de sector zichzelf kan en zal moeten versterken.

Als jeugddansproducenten gaan wij die uitdaging aan en zullen ons voordeel doen met de informatie die het rapport biedt. In eerste instantie zal daarbij prioriteit gegeven worden aan het aanpakken van de volgende twee punten:

1 Distributie

Een punt van zorg is de distributie. Door het wegvallen van bemiddelingsorganisaties moeten producenten direct met scholen onderhandelen. Beide missen mankracht en financiën om de taken van de steunpunten over te nemen. De distributie komt nog verder onder druk te staan door bezuinigingen bij de podia en andere betrokken instanties.

Als jeugddansproducenten zullen wij de komende tijd, zowel onderling als met derde partijen, onderzoeken hoe dit probleem kan worden opgelost. Daarin zullen ondermeer de volgende aspecten worden betrokken:

- (re)organisatie van een actieve benadering van scholen;
- betere informatie voor scholen en ontvankelijkheid voor feedback hierop;
- realiseren van meer samenwerking met scholen op lokaal niveau;
- (re)organisatie van educatieve activiteiten.

2 *Imago*

Het onderzoek wijst op een gebrekkig imago van de jeugddans bij een deel van de afnemers en een *verondersteld* gebrekkig imago bij publiek.

Producenten kennen echter een andere praktijk: die van enthousiaste reacties uit de zaal, gevarieerd publieksbereik en positieve respons in het buitenland.

Hier is sprake van een discrepantie die zo spoedig moet plaatsmaken voor een eenduidig en helder imago. Als dansproducenten zetten wij ons ervoor in om dit te bereiken en richten ons daarbij onder andere op:

- collectieve promotie;
- een landelijke jeugddansprijs;
- kinderen als ambassadeurs voor jeugddans.

Wij realiseren ons dat het uitvoering geven aan bovenstaande - en andere in het onderzoek genoemde - aandachtspunten van ons als producenten de nodige inspanning zal eisen in de vorm van aandacht, inzet van middelen, flexibiliteit en inventiviteit.

Maar juist op het moment dat bezuinigingen op cultuursubsidies van ongeken- de omvang worden aangekondigd, is onze motivatie om gezamenlijk, langs nieuwe, nog onbekende wegen de toekomst van de jeugddans te versterken, des te groter.

Tegelijkertijd roepen wij adviseurs en beleidsmakers bij alle overheidslagen op om in het toekomstige cultuurbeleid het besef te laten doorklinken van de onschatbare waarde van hetgeen in de afgelopen periode met de inzet van overheidsgeld is opgebouwd. Niet alleen op het gebied van de jeugddans, maar podiumkunstenbreed!

Stuurgroep jeugddans

Danstheater AYA
De Dansers
De Stilte
Het Internationaal Danstheater
Introdans
Meekers
Project Sally (geen lid van de NAPK)

1 Samenvatting

DSP-groep heeft in opdracht van de Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten (NAPK) de stand van zaken in de jeugddans in beeld gebracht. Van vijftien jeugddansgezelschappen zijn data over de periode 2005 tot en met 2009 vergeleken. Vervolgens is een indicatieve vergelijking gemaakt met de dans voor volwassenen en het jeugdtheater. De jeugddans wil zich blijven ontwikkelen. In drie groeps gesprekken met vertegenwoordigers van de jeugddansgezelschappen, afnemers, subsidiegevers, distributeurs en adviseurs is gesproken over de stand van zaken en de ambities voor de komende periode. De resultaten van deze gesprekken en de daaruit voortkomende verbeterpunten treft u in deze rapportage aan.

De cijfers laten zien dat de jeugddans floreert. 2009 was in vergelijking met de jaren ervoor in meerdere opzichten een succesvol jaar. De sector wist een dalende tendens uit de periode van 2005 tot 2008 om te buigen. De jeugddansgezelschappen kregen in 2009 meer structurele subsidies (van rijk, provincie en gemeente) en wisten deze inkomsten om te zetten in meer voorstellingen en activiteiten. Het aantal bezoekers per voorstelling was in 2009 duidelijk hoger dan in de vier jaren ervoor. Het personeel per gezelschap neemt geleidelijk toe, dit personeel wordt vooral ingezet op de functies communicatie en educatie. In het onderzoek is een indicatieve vergelijking gemaakt met drie jeugdtheatergezelschappen en drie gezelschappen uit de categorie dans voor volwassenen. Deze vergelijking laat zien dat de jeugddans met minder subsidies en kleinere gezelschappen naar verhouding meer publieksbereik heeft. Ten opzichte van de dans voor volwassenen en het jeugdtheater heeft de jeugddans meer eigen inkomsten.

De groeps gesprekken gingen over de financiering van de jeugddans, vraag en aanbod in het scholencircuit en vraag en aanbod in het circuit van theaters en festivals. In de groepen is een SWOT analyse gemaakt, waarin de positieve ontwikkeling van de jeugddans werd onderlijnd. De jeugddans heeft zich voorspoedig ontwikkeld: de jeugddansgroepen spelen flexibel in op de vraag, zijn ondernemend (relatief hoge eigen inkomsten) en ze staan internationaal hoog aangeschreven. De gezelschappen zijn bereid tot samenwerking.

Er kwamen ook onderwerpen aan bod die voor verbetering vatbaar zijn. Dat zijn:

- De positie en het imago van de jeugddans worden bij de afnemers verondersteld elitair, moeilijk en abstract te zijn, onder ouders, jongeren, docenten en een 'breed publiek'.
- Het aanbod van jeugddans laat te wensen over. Het is – vooral volgens adviseurs en beleidmakers – te weinig divers naar stijl en schiet tekort in de aansluiting bij de jeugdcultuur, de distributeurs vinden het aanbod voor de scholen te weinig actief en vanuit de gezelschappen meldt men sterke concurrentie van semiprofessionele en amateurdansgroepen.
- De vraag naar jeugddans staat onder druk door teruglopende programmeringsbudgetten van theaters en andere podia.
- De jeugddansgezelschappen zijn over het algemeen kleine organisaties met weinig 'slagkracht'. Men is onvoldoende toegerust om de marketing en promotie, distributie en productinnovatie zelfstandig aan te pakken.

- Marketing, promotie en distributie staan onder druk vanwege het wegval- len van distributie organisaties. Er zou meer synergie moeten zijn tussen gezelschappen op dit gebied.
- Samenwerking en kennisdelen kunnen beter: delen van best practices en leren van het commerciële circuit worden hierbij genoemd.

De belangrijkste ambities die op grond van voorgaande analyse zijn gefor- muleerd:

- Versterken van het imago van de jeugddans bij ouders, jongeren, docen- ten en het 'algemeen publiek'. Daarbij zijn verschillende middelen ge- noemd, van een imago campagne tot het organiseren van een eigen fes- tival.
- Meer synergie tussen gezelschappen: kennis delen, impresariaat en back officetaken.
- Een beter en herkenbaarder aanbod, productontwikkeling op dit gebied is nodig.
- Een politiek statement naar adviseurs en beleidvoerders over het belang van voortgaande ontwikkeling van de jeugddans.

Conclusie

De verhoging van de subsidies aan jeugddansgezelschappen is vruchtbaar gebleken. Met behulp van deze subsidie zijn meer voorstellingen en een groter publieksbereik gerealiseerd. Naar verhouding genereren de jeugd- dansgezelschappen relatief veel eigen inkomsten. Toch zijn de jeugddans- gezelschappen in vergelijking met het jeugdtheater en dans voor volwasse- nen nog klein. De inhaalslag om van de jeugddans een bestendige sector te maken is nog niet afgerond.

De gezelschappen en de NAPK doen op grond van de voorgaande analyse in de groepen voorstellen om de positieve ontwikkelingen vervolg te geven en te borgen. De voorstellen worden uitgewerkt op de thema's: jeugddans- bestel, imago van de jeugddans, distributie en samenwerking.

2 Inleiding

2.1 Aanleiding

De Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten (NAPK)¹ wil meer inzicht in de stand van zaken in de sector jeugddans², onderbouwd met feiten en cijfers. NAPK heeft DSP-groep verzocht dit onderzoek uit te voeren. Het onderzoek moet een leidraad vormen voor de toekomst van de jeugddans. Behalve de jeugddansproducenten die NAPK-lid zijn, zijn ook de jeugddansproducenten die geen NAPK-lid zijn, maar die wel een substantiële bijdrage aan het jeugddansaanbod leveren bij het onderzoek betrokken. Het onderzoek werd begeleid door een stuurgroep bestaande uit vertegenwoordigers van NAPK en van jeugddansgezelschappen³.

Doel van het onderzoek⁴ is om met behulp van de inzichten en uitkomsten ervan de positie van de jeugddans in het podiumkunstenbestel te versterken. Daarbij gaat het om twee hoofdzaken:

- 1 Het versterken van de financiële positie van de jeugddans. Dit ziet men als basis voor verdere ontwikkeling en professionalisering. Versterken van de financiële positie gaat om overheidssubsidie (rijk, provincie en gemeente) én mogelijkheden tot het verwerven van eigen inkomsten (publieksinkomsten, fondsenwerving, sponsorwerving, mecenenaten en andere). Een steviger subsidiëring voor jeugddans wordt al vele jaren bepleit, door DOD/NAPK, door producenten en door de commissie dans van de Raad voor Cultuur⁵.
- 2 Het beter op elkaar laten aansluiten van vraag en aanbod in de jeugd-danssector. Dit betreft vooral de relatie van producenten met de afnemers, de distributie en duurzame artistieke kwaliteit (repertoire, choreografisch talent, artistieke continuïteit).

2.2 Onderzoeksopzet

De onderzoeksvragen luiden:

- 1 *Wat is de feitelijke stand van zaken in de jeugddans?*
- 2 *Hoe verhoudt die zich tot de feitelijke stand van zaken in het jeugdtheater enerzijds en tot de dans voor volwassenen anderzijds?*
- 3 *Op welke wijze kan de jeugddans zich versterken?*

Het onderzoek bestaat uit twee delen. Het eerste deel is kwantitatief van karakter en richt zich op het verzamelen van relevante data uit het benchmarksystemen van de NAPK. In dit deel van het onderzoek komen de eerste

Noot 1 DOD, brancheorganisatie voor de dans, is per 31.12.2009 opgegaan in de NAPK.

Noot 2 Producerende instellingen die dansproducties maken voor jeugd en jongeren tot 18 jaar. Jeugddansvoorstellingen worden vaak (ook) bezocht door volwassenen. In het onderzoek naar het publieksbereik nemen we die ook mee.

Noot 3 In de stuurgroep zijn vertegenwoordigd: Danstheater AYA, De Stille, Project Sally (geen formeel lid), Meekers, De Dansers, Het Internationaal Danstheater, Introdans, Frontaal (geen formeel lid) en NAPK.

Noot 4 Bron: notitie NAPK ter voorbereiding op het onderzoek.

Noot 5 De Raad van Cultuur pleitte hier al in 1999 voor.

twee vragen aan bod. Het tweede deel van het onderzoek is kwalitatief van karakter: in drie groepsgesprekken met vertegenwoordigers van de jeugd-dansgezelschappen, afnemers, subsidiegevers en andere betrokkenen is de situatie van de jeugddans geanalyseerd en is besproken op welke wijze de jeugddans zich kan versterken.

In het kwantitatieve onderzoek beperken wij ons tot de structureel werkende productiekernen. Dit zijn gezelschappen die tenminste vijftig optredens per jaar verzorgen, op scholen, in theaters of op andere locaties. We beschouwen hen als de belangrijkste pijlers van de jeugddanssector. Ad hoc werkende dansmakers, festivals en opleidingen hebben we niet in het kwantitatieve onderzoek opgenomen.

Daarnaast hebben we een beperkt aantal jeugdtheatergezelschappen en dansgezelschappen voor volwassenen in het onderzoek betrokken om een vergelijking te kunnen maken.

2.3 Leeswijzer

Na deze inleiding volgt in hoofdstuk 4 een beeld van de huidige stand van zaken van de situatie rond de jeugddansgezelschappen in Nederland. In dit beeld zijn betrokken de meerjarig gesubsidieerde jeugddansgezelschappen in het kader van de cultuurnota van het Rijk voor de periode 2005-2008 alsmede de jeugddansgezelschappen opgenomen in de Basisinfrastructuur (BIS)⁶ vanaf 2009. Daarnaast zijn in het beeld betrokken de gegevens van jeugddansgezelschappen die geen meerjarige subsidie ontvangen, maar die wel voldoen aan bovenstaand criterium van ten minste vijftig optredens per jaar. In hoofdstuk 5 maken we een vergelijking tussen drie in grootte vergelijkbare gezelschappen uit het jeugdtheater, uit de dans voor volwassenen en uit de jeugddans. In hoofdstuk 6 geven we de resultaten weer van de drie groepsgesprekken over het versterken van de jeugddans. Iedere groep had een eigen thema: de financiering van de jeugddans, vraag en aanbod in de scholen en vraag en aanbod in de theaters. In de groep werd eerst een SWOT-analyse uitgevoerd en op basis daarvan zijn ambities en aanbevelingen voor de toekomst geformuleerd.

Het rapport sluit af met conclusies en aanbevelingen.

Wanneer in het rapport gesproken wordt over theater- en schooluitvoeringen of voorstellingen wordt hieronder het volgende verstaan:

Theatervoorstellingen: reguliere voorstellingen die openbaar toegankelijk zijn op welke locatie dan ook en schoolvoorstellingen: voor schoolgaande jeugd toegankelijke, besloten voorstellingen, ongeacht de locatie.

Wanneer in het rapport in de tabellen geen cijfer is opgenomen, betekent dit ofwel dat er geen cijfer bekend is of dat het hier 'nul' betreft.

Met dank aan Lisette Brouwer (NAPK) voor de dataverzameling voor het kwantitatieve deel van het onderzoek en het schrijven van het historisch overzicht (in hoofdstuk 3 hierna).

Noot 6 De basisinfrastructuur (BIS) is de per 1 januari 2009 ingevoerde landelijke culturele subsidiesystematiek die twee subsidiecategorieën kent: de langjarig subsidies (voor onbepaalde tijd) en de vierjarige subsidies. (De jeugddansgezelschappen behoren tot deze laatste categorie).

3 Historisch overzicht en artistieke profielen

Geschiedenis van de jeugddans in Nederland

Hoewel er voor de Tweede Wereldoorlog al enkele dansgezelschappen in Nederland waren begint de Nederlandse dansgeschiedenis pas echt vanaf 1945. In dit jaar wordt het eerste Nederlandse dansgezelschap Scapino Ballet opgericht onder leiding van Hans (Johanna) Snoek. Scapino Ballet richt zich in haar eerste jaren van bestaan volledig op de jeugd. Het gezelschap maakte vooral sprookjesballetten, maar ook actuele thema's worden in de balletten 'verteld'.⁷ De voorstellingen van het Scapino Ballet werken opvoedend en er wordt tegelijkertijd een (nieuw en jong) danspubliek gevormd. Met deze balletten legt het Scapino Ballet een basis voor de erkenning van de danskunst in Nederland en dans voor een nieuwe doelgroep, namelijk de jeugd.

In 1951 richt Hans Snoek de Scapino Dansschool op, een amateur dansschool waar kinderen zelf in aanraking kunnen komen met dans en dit zelf aan den lijve kunnen ondervinden. Later, in 1959, wordt de Scapino Dansacademie opgericht. In 1978 richt Hans Snoek ook Jeugdtheater De Krakeling in Amsterdam op.⁸ In 1988, als Armando Navarro artistiek leider van Scapino Ballet is, richt het gezelschap de zelfstandige educatieve afdeling 'Scapino in School' op. Vanaf dit moment gaat Scapino Ballet steeds minder werk voor de jeugd maken.

In de jaren zestig gebeurt er, naast Scapino, weinig op het gebied van jeugddans. Vanaf de jaren zeventig worden er steeds meer kleine dansgroepen opgericht. In de jaren zeventig zijn onder meer Studio L.P. uit Arnhem, de Noord Nederlandse Dansgroep in Groningen en het Werk Centrum Dans in Rotterdam⁹ (later Rotterdamse Dansgroep, tegenwoordig Dance Works Rotterdam¹⁰) opgericht. Deze drie gezelschappen richten zich zowel op volwassenen als op een jeugdig publiek en bieden dans aan in het onderwijs. Studio L.P., opgericht in 1971 door Hans Focking en Ton Wiggers, verandert in 1980 haar naam in Intro-Dans, later Introdans. In 1989 richt Introdans een aparte educatieve afdeling op, Introdans Educatief, later Introdans Ensemble voor de Jeugd.

In de jaren tachtig worden er voor het eerst (tweejaarlijkse) festivals georganiseerd gericht op jeugddans. In oktober 1985 wordt het eerste 'Jeugddansfestival Zeeland' georganiseerd.¹¹ In deze periode ontstaan er meer gezelschappen die zich volledig richten op jeugd. Zo wordt in 1983 Dans-theater Arena opgericht. In ditzelfde jaar wordt ook het Friese gezelschap Fel Pastel opgericht, dat tot 1993 voorstellingen voor de jeugd maakt.

Noot 7 Rebling, dr.E. *Een eeuw danskunst in Nederland*. Amsterdam: N.V. E.M. Querido's Uitgeversmaatschappij, 1950. p.246-247.

Noot 8 Jeugdtheater de Krakeling. *Info:Historie*. Datum van raadplegen 8 april 2010. <<http://krakeling.cramgo.net/Content.aspx?id=51>>

Noot 9 Schaik, Eva van. *Op gespannen voet. Geschiedenis van de Nederlandse theaterdans vanaf 1900*. Bussum: Unieboek b.v., 1981. p.166.

Noot 10 Lanz, Isabella en Katie Verstockt. *Hedendaagse dans in Nederland en Vlaanderen*. 'Stichting Ons Erfdeel', 2003. p.39.

Noot 11 Schaik, Eva van, e.a. *Dansjaarboek 85/86*. Amsterdam: Nederlands Instituut voor de dans, 1986. p.61.

Dansend Hart is een gezelschap, dansschool en danswerkplaats in Utrecht. Met producties van onder andere Wies Bloemen en Wies Merckx maakt dit gezelschap vanaf de jaren tachtig dans voor de jeugd. D3, ontstaan in 1982 in Tilburg, is een klein gezelschap dat werk maakt voor de jeugd, Jack Timmermans heeft voor dit gezelschap één productie gemaakt.¹² In de jaren tachtig begint choreograaf en artistiek leider Arthur Rosenfeld met het maken van choreografieën, die goed blijken aan te sluiten bij de belevingswereld van kinderen. Om deze reden gaat Rosenfeld zich geleidelijk aan bewust richten op de jeugd met het gezelschap The Meek. In begin jaren negentig gaat dit gezelschap over in het gezelschap Meekers Uitgesproken Dans, tegenwoordig Meekers.

In november 1992 wordt PAKT opgericht, dit is de Vereniging van Beroepsgezelschappen Kinder- en Jeugdtheaterdans¹³, die zich richt op de bevordering, belangenbehartiging en samenwerking in de kinder- en jeugdtheaterdans.

In de jaren negentig ontstaan nog meer jeugddansgezelschappen die sindsdien voor een belangrijk deel het jeugddansaanbod in Nederland bepalen. In 1990 ontstaat Danstheater AYA onder de artistieke leiding van Wies Bloemen. In 1992 richt artistiek leider Wies Merckx het gezelschap Merckx en Dansers op, tegenwoordig De Dansers. In 1994 ontstaat het gezelschap De Stilte onder leiding van Jack Timmermans.¹⁴ ISH is in 1999 onder de artistieke leiding van Marco Gerris opgericht. Dit gezelschap is één van de meest recent opgerichte jeugddansgezelschappen. Sinds 2009 is dit gezelschap overgegaan in Stichting Balls. ISH is aanvankelijk opgericht als jeugddansgezelschap, maar heeft sinds het faillissement in 2009 een koerswijziging ondergaan en is sindsdien niet meer specifiek gericht op jeugd.

Het Internationaal Folkloristisch Danstheater (sinds 1961) heeft altijd educatieve activiteiten ontwikkeld, maar pas in 2001 richt dit gezelschap een apart Ensemble voor de Jeugd op.¹⁵ Vanwege een bezuiniging op de subsidie is dit aparte ensemble in 2009 samengevoegd met het ensemble voor het volwassen publiek.

Sinds 2009, met de ingang van de nieuwe cultuurnota, zijn vijf jeugddansgezelschappen opgenomen in de Basisinfrastructuur. Naast deze gezelschappen zijn er nog elf andere structureel producerende jeugddansgezelschappen. Door meer samenwerking en krachtenbundeling moet dit jeugddansbestel zijn positie verstevigen. Daarbij speelt ook de brancheorganisatie NAPK een rol. Dit onderzoek beoogt een bijdrage te leveren aan de versterking van het jeugddansbestel.

Deze beschrijving over de historie van de jeugddans is een zeer beknopte beschrijving. Niet alle gezelschappen en gebeurtenissen zijn in dit stuk op-

Noot 12 Schaik, Eva van, e.a. *Dansjaarboek 88/89*. Amsterdam: Nederlands Instituut voor de Dans, 1989. p.56

Noot 13 Meijer, Dennis en Yvonne Beljaars. *Van lelijk jong eendje tot statige zwaan. Jeugddans in Nederland*. Uit: *Dansjaarboek 92/93*. Theater Instituut Nederland, Amsterdam 1993. p. 34

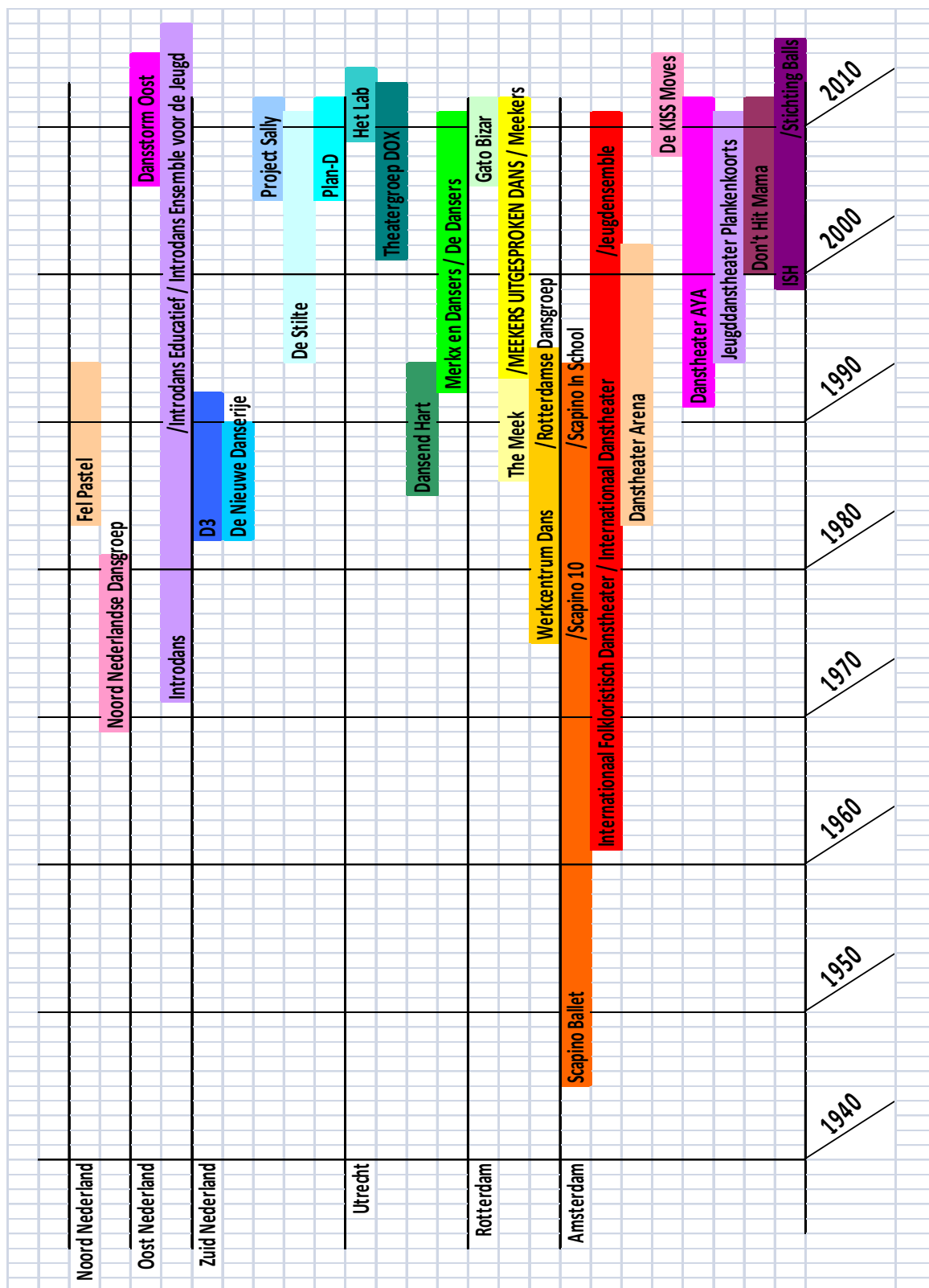
Noot 14 De Stilte. Geschiedenis. Datum van raadplegen 15 april 2010.
<http://www.destilte.nl/ds/?id=2983kdf7>.

Noot 15 Het Internationaal Danstheater. *Het gezelschap*. Datum van raadplegen 11 juni 2010.
http://www.intdanstheater.net/index.php?pageid=basis_foto&catid=gezelschap_algemeen.

genomen, daar zijn wij ons van bewust. Toch geeft dit een goed beeld van de ontwikkelingen die de afgelopen decennia in de jeugddans hebben plaats gevonden.

De geschiedenis van de jeugddans

Historisch overzicht

Artistieke profielen stuurgroep

Danstheater AYA

Danstheater AYA wil jongeren bereiken met danstheatervoorstellingen over onderwerpen die hen aanspreken. Onderwerpen die reacties losmaken, die ontroeren, die confronteren en die grenzen doen verkennen zoals een puber zijn grenzen verkent. AYA bereikt daarmee een groot, breed en divers publiek, waaronder jongeren die nooit naar theater gaan. AYA speelt in theaters, op scholen, en op andere locaties, in Amsterdam, Noord-Holland, de rest van Nederland en Europa.

Danstheater AYA heeft een eigen, krachtige en directe stijl ontwikkeld; een dynamische mix van verschillende dansvormen, spel en muziek. Van moderne dans tot urban styles, van breakdance tot buikdans, met begeleiding van klassieke muziek en pophits tot hiphop. En van zware kost tot humor. Danstheater AYA is in 1990 opgericht door artistiek leider en choreograaf Wies Bloemen. Sinds 1996 maakt Danstheater AYA danstheatervoorstellingen voor jeugd en jongeren. Met een passie voor menselijke driften maakt Wies Bloemen met haar dansers en hun persoonlijke verhalen danstheatervoorstellingen die je recht in je hart raken.

De Dansers

Onder artistiek leiding van Wies Merckx maken De Dansers fysieke voorstellingen, zoekend naar een pure danstaal. Dat vraagt in de eerste plaats onvoorwaardelijke overgave van de dansers zelf. Zij tonen hun openhartige lijven, die schreeuwen, of fluisteren, om gezien te worden: in het theater en vaak ook dichtbij de kinderen. De groep is een mobiele bende die overal opduikt. Een groep waar nieuwe (dans)kunstenaars uit allerlei culturen in samenhang werken aan nieuwe jeugddans. De Dansers voelen zich diep verbonden met de kinderen van nu.

De Stilte

De Stilte is het enige professionele dansgezelschap in de regio zuid dat zich volledig richt op het ontwikkelen en uitvoeren van producties voor kinderen. Het gezelschap is gevestigd in Breda en beschikt over twee eigen studio's, waarvan een volledig is geoutilleerd als theater. Het gezelschap maakt geïllustreerde voorstellingen met academisch geschoolde moderne dansers onder artistieke leiding van Jack Timmermans. Jaarlijks worden ook gastchoreografen gecontracteerd. Educatie vormt een integraal deel van de werkwijze van De Stilte.

In de toekomst wil het gezelschap haar kwaliteiten niet alleen inzetten voor theaterbezoekers en schooljeugd, maar ook voor kinderen die daarbuiten vallen, nationaal en internationaal.

Vanuit de visie dat de verbeelding nieuwe openingen biedt voor ieder mens, moet elk kind in aanraking gebracht worden met de magie van het andere, het onbekende. Een kind dat de stap maakt van de imitatie naar de verbeelding, maakt de sprong van het bestaande naar het nieuwe. In een wereld die zo snel verandert, is creativiteit onontbeerlijk.

Diezelfde creativiteit moet ook gestimuleerd worden bij dansers. Dansers die academisch geschoold zijn, is veel aangeleerd. Vrijheid moet steeds opnieuw bevochten worden.

Dat geldt natuurlijk ook voor de artistiek leider en de rest van het gezelschap. Het vizier moet open staan voor de wereld om ons heen. Met die openheid is er groei mogelijk.

Het Internationaal Danstheater

Al vanaf de oprichting in 1961 ziet het Internationaal Danstheater het als een belangrijke taak educatieve activiteiten te ontwikkelen en het aandeel van jongeren in het publiek te vergroten. Het Internationaal Danstheater heeft zich het doel gesteld om zo veel mogelijk (school)jeugd kennis te laten maken met werelddans. Vooral nu veel jongeren in een multiculturele omgeving opgroeien zijn voorstellingen van het gezelschap zeer herkenbaar door de vele culturele en traditionele gewoonten die op een universele manier in de voorstelling zijn verwerkt.

Het gezelschap biedt schoolvoorstellingen aan op allerlei locaties, zoals in aula's, gymzalen, culturele centra, maar natuurlijk ook in theaters. Op deze manier slaagt het Internationaal Danstheater er in om jongeren uit het hele land te bereiken.

De dansers van het Internationaal Danstheater komen uit diverse landen. Met dans als universele taal communiceren zij met het jeugdige, tegenwoordig vaak multiculturele publiek. De voorstellingen die ze maken zijn gebaseerd op dans- en muziek materiaal uit alle windstreken die veelal herkenbaar zijn door universele waarden en speciaal toegesneden op publiek vanaf acht jaar. Zo kunnen jongeren op een toegankelijke manier, die aansluit bij hun belevingswereld, kennis maken met de rijke (dans)cultuur van verschillende volken. Het Internationaal Danstheater is in staat gebleken bijzonder aansprekende voorstellingen te maken, die een brug slaan tussen traditionele en hedendaagse danscultuur. Voor veel van de jonge bezoekers is een voorstelling van het Internationaal Danstheater een eerste kennismaking met theater in het algemeen en dans in het bijzonder.

Samen met Dans In School worden voor scholen lesbrieven gemaakt voor de verschillende voorstellingen, waardoor de leerkrachten op een eenvoudige maar aansprekende manier de leerlingen kan voorbereiden op de voorstelling. En docenten van Dans In School zorgen voor dansactiviteiten zelf op de scholen.

Introdans

Introdans staat midden in de samenleving en heeft vanaf de oprichting in 1971 stevig geïnvesteerd in educatieve activiteiten, in directe samenhang met het eigen repertoire. Zowel via Introdans Ensemble voor de Jeugd als via Introdans Interactie (voorheen Introdans Educatie) bevordert Introdans actief de culturele participatie. Anno 2009 was Introdans Educatie uit haar naam gegroeid. Het actuele aanbod voor het onderwijs is inmiddels uitgebreid met een breed scala aan activiteiten voor diverse doelgroepen daarbuiten. Introdans Interactie bereikt jaarlijks met 600 projecten 17.000 scholieren, jongeren en bijzondere doelgroepen. Die inzet beperkt zich niet tot de jeugd en het onderwijs, maar bereikt inmiddels ook uiteenlopende doelgroepen van volwassenen (zoals senioren, autisten en mensen met een lichamelijke of verstandelijke handicap). Met recht kan worden gesteld, dat het Arnhemse gezelschap zijn bezoekers en belangstellenden 'een heel leven Introdans' bezorgt: van bijzondere jeugd- en familie voorstellingen van gerenommeerde choreografen (met ook voor een jong publiek beroemd repertoire van o.a. Hans van Manen, Mats Ek en Jirí Kylián) en programma's in het kader van de Culturele en Kunstzinnige Vorming, tot op maat ontwikkelde activiteiten voor volwassenen en – in toenemende mate – voor senioren. De maatschappelijke en educatieve activiteiten van Introdans vormen in beleid en organisatie een onlosmakelijk geheel met de ontwikkeling van het repertoire en de uitvoeringen van beide balletgezelschappen. Anders gezegd: het een kan niet zonder het ander.

Meekers

Meekers maakt fris, gelaagd en tegendraads danstheater voor jong en oud. Plezier met een bedoeling; eigentijds, opstandig, lief en subversief. De voorstellingen zijn dynamisch, origineel en verhalend en bevatten humoristische elementen, waarbij diepgang niet ontbreekt. De thema's komen uit het dagelijkse leven en de literatuur.

Arthur Rosenfeld (Philadelphia, 1952) werkte bij verschillende dansgezelschappen, waaronder het Scapino Ballet en het Wuppertal Tanztheater met Pina Bausch. Als artistiek leider van zijn eigen gezelschap Meekers lanceerde hij het 'danstheater voor alle leeftijden'. Dat dans zo onderhoudend kon zijn was een verrassing. *'n Beschadigd Sprookje* (1993) werd een hit en veroorzaakte een doorbraak, die de jeugddans een nieuw gezicht gaf. Rosenfeld kreeg de naam 'de Woody Allen van de dans'. Voor zijn voorstelling *Kop Eraf* (1996) kreeg Arthur Rosenfeld de Puck-prijs van een kinderjury. Voor het eerst werd een dansvoorstelling gekozen boven alle meedingende theatervoorstellingen. In 1998 kende de VSCD Arthur Rosenfeld de tweejaarlijkse choreografieprijs toe voor zijn totale oeuvre. Zijn voorstelling *Best-seller* was in 2004 genomineerd voor de VSCD-prijs De Zwaan. In 2007 ontving Arthur Rosenfeld van het Dansersfonds 'de Prijs van Verdienste 2006' voor zijn hele oeuvre en artistieke leiding van Meekers.

Project Sally

Project Sally is het mobiele danscollectief van Stefan Ernst, Caroline Ribbers en Ronald Wintjens. Sinds de oprichting in 2005 strijkt Project Sally neer op plekken waar de grond vruchtbaar is voor het creëren en tonen van haar dansvoorstellingen, danseducatie en dansfilms voor alle leeftijden. Werk van Project Sally was te zien bij Galili Dance/Noord Nederlandse Dans, Conny Janssen Danst, Introdans, Saarlandische Staatstheater, Nederlandse Dansdagen, Danshuis Station Zuid, Productiehuis Brabant en Dansgroep Amsterdam. Binnen de jeugddans heeft Project Sally zich de afgelopen jaren gespecialiseerd in de creatie van voorstellingen voor 4+. Inmiddels hebben deze voorstellingen een kenmerkende Project Sally signatuur die als volgt is te omschrijven:

Project Sally creëert eigenwijze en kwalitatieve dansvoorstellingen voor 4+ met een flink portie moderne dans, zonder daarbij een knieval richting het jonge publiek te maken. De voorstellingen zijn sterk beeldend en fantasierijk van karakter en hoewel ook tekst en zang tot de voorstellingsingrediënten behoren, blijft moderne dans de hoofdtaal. De grote mate van abstractie in het werk geeft de jonge kijker ruimte voor verbeelding en het maken van een eigen interpretatie.

4 De jeugddans in feiten en cijfers

4.1 Inleiding

We schetsen een beeld van de huidige stand van zaken in de jeugddans, met behulp van de gegevens van de NAPK en aanvullende dataverzameling onder vijftien jeugddansgezelschappen.

De NAPK heeft aan de hand van een door DSP-groep ontwikkeld format zelf de benodigde gegevens over de gezelschappen verzameld. Daarbij putte de NAPK uit de eigen datasystemen, aangevuld met dataonderzoek bij de gezelschappen zelf. Het format was opgebouwd uit indicatoren met betrekking tot de financiering, de omvang van de organisatie, de productie en het publieksbereik. De voor het onderzoek geselecteerde gezelschappen zijn per brief, telefonisch en per e-mail geïnformeerd en geraadpleegd.

In totaal is er door vijftien jeugddansgezelschappen, drie dansgezelschappen voor volwassenen en vier jeugdtheatergezelschappen een format ingevuld. DSP-groep heeft deze formats gebruikt om de stand van zaken in de jeugddans te analyseren.

De data bleken niet op alle onderdelen volledig en/of toereikend te zijn. Hieronder volgt een aantal beperkingen waar we in het onderzoek rekening mee hebben moeten houden:

- Waar mogelijk geven we het gemiddelde weer voor alle vijftien jeugddansgezelschappen. We geven aan waar de data te beperkt worden om gemiddelden te kunnen hanteren.
- Twee van de onderzochte jeugddansgezelschappen (Introdans en Het Internationaal Danstheater) zijn actief in jeugddans en dans voor volwassenen. Het bleek niet mogelijk de financiële gegevens (baten) en de organisatie gegevens (fte) te oormerken naar jeugddans en dans voor volwassenen. De aangeleverde informatie heeft betrekking op beide sectoren. We hebben ervoor gekozen de gegevens in de analyse mee te nemen en de tendens in- en exclusief de twee gezelschappen te analyseren. Zowel rekenen inclusief als rekenen exclusief de twee gezelschappen beïnvloedt het beeld in absolute getallen, maar mogelijk niet de tendens.
- Voor elf van de vijftien jeugddansgezelschappen zijn cijfers beschikbaar voor een vergelijking van de financiën (subsidie, eigen inkomsten etc.) tussen de periode 2005-2008 en 2009; voor de overige vier gezelschappen niet.
- Over het aantal fte, uitgesplitst naar categorie staf (artistiek, zakelijk, uitvoerend), zijn voor zeven van de vijftien dansgezelschappen cijfers beschikbaar voor zowel de periode 2005-2008 als voor 2009. Van deze zeven gezelschappen zijn de gegevens niet compleet in de periode 2005-2008, wat de jaarlijkse gemiddelden beïnvloedt.

Jaarlijkse analyse

De onderzoeksopzet ging uit van een vergelijking tussen de periode 2005 tot 2008 en het jaar 2009. Deze indeling sluit aan bij de kunstenplanperiode en is ook gebruikt in het onderzoek *Kunst in Cijfers*.

Uit de data-analyse bleek dat in de periode 2005-2008 te veel afwijkingen tussen de jaren zitten op alle verschillende variabelen om een vierjaarlijks

gemiddelde te vergelijken met het jaar 2009. Daarom is besloten de verwerking en de analyse alsnog op basis van jaarcijfers van de vijf jaren in de onderzoeksperiode uit te voeren.

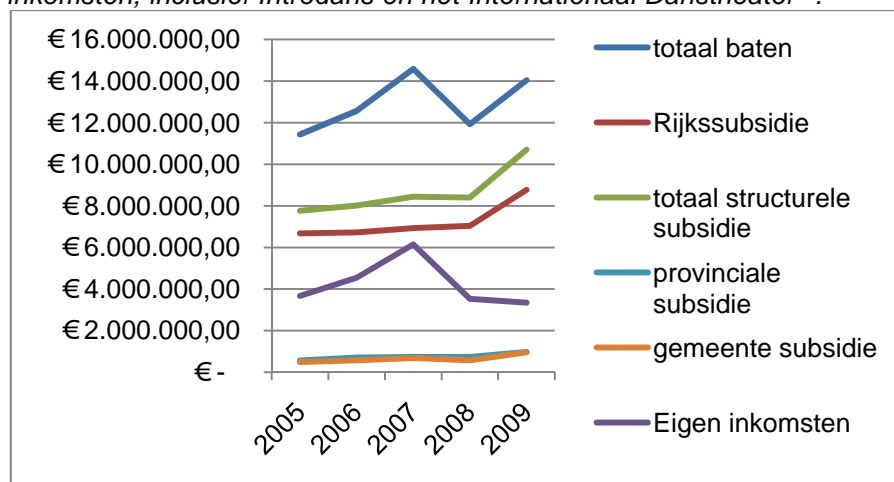
Van de vijftien jeugddansgezelschappen zitten er sinds 2009 vijf in de BIS, te weten: Meekers, De Dansers¹⁶, De Stilte, Danstheater AYA en Introdans. Voor het laatstgenoemde gezelschap geldt dat dit ook dansproducties voor volwassenen maakt; de overige groepen produceren uitsluitend voor de jeugd.

4.2 Financiën

4.2.1 Baten

De baten van de vijftien jeugddansgezelschappen bestaan uit structurele subsidies, incidentele subsidies en eigen inkomsten. De structurele subsidies komen, in wisselende combinaties, van rijk, provincie en gemeente. De eigen inkomsten bestaan uit middelen van fondsen, sponsorgelden, schenkingen en publieksinkomsten. Hierna geven we een overzicht.

Totale baten van de gezelschappen, de ontvangen subsidies en de publieksinkomsten, inclusief Introdans en het Internationaal Danstheater¹⁷.

- Het totale subsidiebedrag voor jeugddansgezelschappen door fondsen, rijk, provincies en gemeenten stijgt tussen 2005-2008 en 2009 van 7,8 miljoen naar bijna 10 miljoen¹⁸.
- Van 2008 naar 2009 is een sterk stijgende lijn te zien in de structurele subsidies. De inkomsten uit subsidie van zowel het rijk als de provincies en gemeenten zijn gestegen.
- Terwijl de subsidies over de hele periode een stijgende lijn weergeven, vertoont de lijn van de totale baten een hogere piek en dieper dal. In diezelfde periode namen de publieksinkomsten af. De ontwikkeling wordt veroorzaakt door het faillissement van ISH in 2008 dat een zeer laag subsidiebedrag ontving en veel publieksinkomsten genereerde. Als ISH buiten beschouwing wordt gelaten, zien we een sterk stijgende curve in

Noot 16 De Dansers heette tot juni 2009 Merckx&Dansers.

Noot 17 Weglating beïnvloedt de tendens maar beperkt; de stijging in 2009 is dan sterker.

Noot 18 Inclusief Introdans en Het Internationaal Danstheater.

- de totale baten en vertonen de publieksinkomsten een licht stijgende lijn. In 2009 heeft ISH een doorstart gemaakt onder de naam stichting Balls.
- De provinciale en de gemeentelijke subsidies zitten ongeveer op één lijn, zowel wat betreft de omvang van subsidie als de trend.
 - Nieuwkomers zijn; Plan D (2009), De KISS Moves (2008).
 - Introdans en Het Internationaal Danstheater hebben, voor jeugddans en dans voor volwassenen veruit de meeste baten; jaarlijks meer dan drie miljoen.
 - De totale baten per organisatie lopen in 2005, het eerste jaar van de onderzoeksperiode, uiteen van € 156.000 tot € 3,8 miljoen (Introdans inclusief dans voor volwassenen) en in 2009 was de spreiding € 541.000 naar € 4,67 miljoen. De meeste gezelschappen hebben jaarlijkse baten tussen een half miljoen en een miljoen euro. De baten van de gezelschappen zijn in de breedte toegenomen: zij hebben ieder meer te besteden.

Wat betreft de subsidies ziet het beeld er als volgt uit:

Tabel 4.1 Rijkssubsidies (inclusief Introdans en Het Internationaal Danstheater)

	2005	2006	2007	2008	2009
Danstheater					
AYA	224.918	225.862	230.799	237.768	458.772
De Dansers	169.303	170.078	173.801	179.154	264.146
Meekers	359.232	361.124	369.051	380.819	487.949
De Stilte					273.190
Project Sally		43.000	41.500	61.500	
Don't Hit Mama			53.809	55.545	225.912
St Balls/ ISH	41.086	141.645	144.739		644.222
Dox	30.949	131.549	134.429	138.571	317.739
<i>Introdans</i>	<i>2.575.192</i>	<i>2.599.284</i>	<i>2.634.225</i>	<i>2.728.860</i>	<i>3.015.041</i>
<i>Het Internationaal</i>					
<i>Danstheater</i>	<i>3.080.519</i>	<i>3.052.817</i>	<i>3.153.017</i>	<i>3.255.814</i>	<i>3.080.801</i>

De KISS Moves, Plan D en Dansstorm Oost hebben onvoldoende gegevens aangeleverd voor een totaal beeld.

- In 2005 bedroeg de rijkssubsidie € 6,7 miljoen, in 2008 was dat € 7 miljoen en in 2009 € 8,1 miljoen. In 2009 kreeg alleen Het Internationaal Danstheater minder rijkssubsidie dan het jaar daarvoor.
- De meeste organisaties ontvangen tussen de twee en vijf ton subsidie. Het Internationaal Danstheater en Introdans ontvangen ieder drie miljoen euro van het rijk ten behoeve van jeugd- en dans voor volwassenen.
- Alleen Het Internationaal Danstheater heeft een daling van de rijkssubsidie in 2009.

Tabel 4.2 Provinciale subsidies

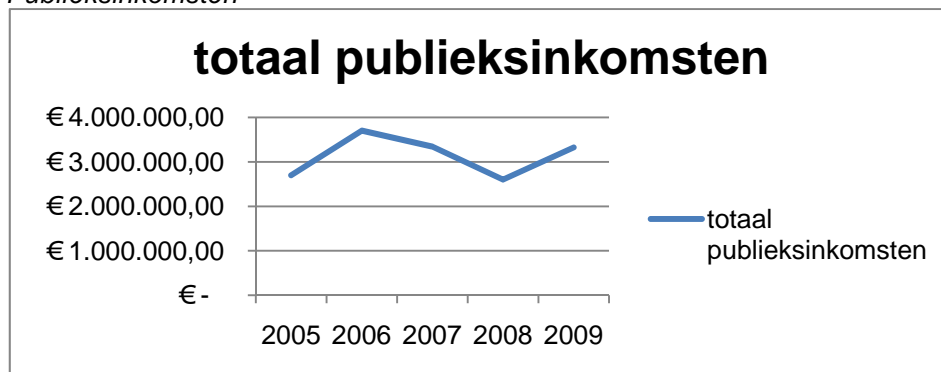
	Provincie	2005	2006	2007	2008	2009
Aya	Noord-Holland	110.000	114.404	110.000	110.000	195.000
Introdans ¹⁹	Gelderland	331.937	309.038	316.146	331.479	365.200
	Overijssel	85.600	85.201	85.385	101.238	102.273
De Dansers	Utrecht	10.200	10.500	10.800	11.000	11.400
De Stilte	Noord-Brabant		140.909	143.519	147.688	205.740
St Balls/ ISH	Noord-Holland		13.200			
Dox	Utrecht	30.600	31.600	67.600	33.300	94.300
Totaal		568.337	704.852	733.450	734.705	973.913

Tabel 4.3 Gemeentelijke subsidies

	Gemeente	2005	2006	2007	2008	2009
Introdans	Arnhem	41.209	41.724	42.291	42.984	103.129
De Dansers	Utrecht	25.000	25.488	31.184	26.844	27.687
Meekers	Rotterdam	228.000	227.000	227.000	231.500	235.500
De Stilte	Breda		49.623	64.044	90.261	92.147
Don't hit mama	Amsterdam			86.430	90.130	91.830
St Balls/ ISH	Amsterdam	105.201	136.008	81.010		215.787
Dox	Utrecht	92.501	93.573	149.104	90.555	192.659
Totaal		491.911	573.416	681.063	572.274	958.739

- Provinciale en gemeentelijke subsidies vertonen een stabiel stijgende lijn tot 2009. In 2009 nemen zowel de provinciale als de gemeentelijke subsidies fors toe. De toename komt ten goede van Stichting Balls, Dox en Introdans. In 2009 is de totale provinciale subsidie toegenomen naar € 974.000.
- Zes gezelschappen ontvingen provinciale subsidie.
- Zeven van de vijftien dansgezelschappen ontvingen subsidie van de gemeente.
- Onderling verschilt de toename van gemeentelijke en provinciale subsidies van nihil tot meer dan een verdubbeling van de subsidie.

Publieksinkomsten

- De publieksinkomsten hebben een piek in 2006. Met name door ISH die meer dan een miljoen euro publieksinkomsten heeft.

Noot 19 Introdans ontving van twee provincies subsidie.

- De toename in 2009 komt onder meer op het conto van De KISS Moves en, Don't Hit Mama.
- Het Internationaal Danstheater en Introdans dragen hier ook aan bij maar is niet uitgesplitst naar jeugddans- en dans voor volwassenen.

4.2.2 Verhoudingen

Tabel 4.4 Percentage structurele subsidies (gerelateerd aan de totale baten)

Jaar	2005	2006	2007	2008	2009
Incl ISH	68%	64%	58%	70%	75%
Excl ISH	73%	73%	73%	70%	75%

- De opbouw van het percentage structurele subsidies van de totale inkomsten vertoont een grillig beeld. Als ISH uit het overzicht wordt gelaten is het beeld stabiel. De oorzaak hiervan is dat ISH weinig subsidie ontving en veel eigen inkomsten genereerde.
- De dip in 2008 is ook zichtbaar in het aantal voorstellingen en het publieksbereik (zie hoofdstuk 2.3).

Tabel 4.5 Eigen inkomsten als percentage van de structurele subsidie per organisatie

	2005	2006	2007	2008	2009
Danstheater AYA	55,2	57,8	56,0	83,3 ²⁰	37,6
De Dansers	68,3	91,7	84,9	59,4	72,0
Meekers	39,1	41,8	35,8	38,8	33,6
De Stilte		101,7	85,4	111,9	57,6
Project Sally		136,2	148,9	92,0	
Plankenkoorts	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Don't Hit Mama			86,5	103,1	59,2
St Balls/ ISH	321,4	458,6	904,6		62,2
Gato Bizar					
Dox	62,9	86,1	36,1	80,7	80,7
De KISS Moves					100
Plan D					100
Dansstorm Oost	87	112	144	74	63
Introdans	26,7	32,7	25,6	27,9	30,0
Het Internationaal	19,1	13,3	18,7	14,0	20,1
<i>Danstheater</i>					
<i>Excl Introdans en</i>	<i>108</i>	<i>134</i>	<i>171</i>	<i>85</i>	<i>70</i>
<i>HID</i>					
<i>excl ISH</i>	<i>53</i>	<i>73</i>	<i>68</i>	<i>74</i>	<i>63</i>

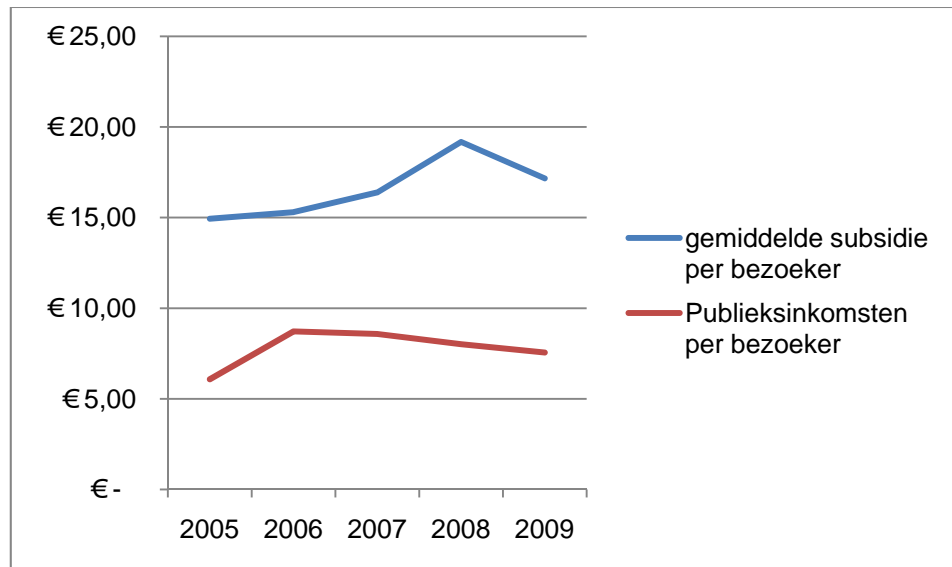
- Introdans en Het Internationaal Danstheater hebben een relatief grote invloed op de verhouding. Daarom is niet helder hoe de verhouding eigen inkomsten/ structurele subsidies binnen de jeugddans als geheel is.
- De meeste organisaties hebben substantieel meer structurele subsidies dan eigen inkomsten.

Noot 20 Het hoge percentage van Danstheater AYA in 2008 wordt veroorzaakt door een hoog aantal incidentele buitenlandse activiteiten.

- Tussen organisaties zijn enorme verschillen waarneembaar. Ook verschilt de verhouding per jaar per organisatie.

Tabel 4.6 Subsidie en publieksinkomsten per bezoeker²¹

	2005	2006	2007	2008	2009
subsidie per bezoeker €	14,94	15,3	16,39	19,18	17,17
publieksinkomsten per bezoek €	6,08	8,72	8,58	8,02	7,56

- De gemiddelde subsidie per bezoeker was in 2005 bijna € 15. In 2009 is deze ruim € 17. Het piekjaar was 2008 met ruim € 19 subsidie per bezoeker.
- De gemiddelde publieksinkomsten per bezoeker waren in 2005 iets meer dan € 6. Na een sterke stijging in 2006 naar € 8,72 zette een daling in. In 2009 zijn de publieksinkomsten per bezoeker € 7,56.
- De subsidie per bezoeker kent in de periode 2005-2008 enkele uitschieters van boven de € 30 subsidie per entreekaartje. Dit bedrag komt voor bij de gezelschappen Don't Hit Mama, Het Internationaal Danstheater en Introdans.
- Uitschieter naar beneden is Stichting Balls/ ISH met € 3,60. Jeugdtheater Plankenkoorts en Gato Bizar ontvangen geen structurele subsidie.
- In 2009 is de subsidie per bezoeker boven de € 30 bij de gezelschappen: Danstheater AYA (sterke stijging ten opzichte van de voorgaande periode door meer subsidie van OCW en een afname van het publieksbereik), Introdans, Het Internationaal Danstheater en Theatergroep DOX. De subsidie per bezoeker van Don't Hit Mama is aanmerkelijk gedaald.
- Jeugddansgezelschappen met een subsidiebedrag per bezoeker van minder dan € 15 zijn De Dansers en Don't Hit Mama, ISH/ Stichting Balls.
- De publieksinkomsten per bezoeker liggen in de meeste gevallen onder de € 10 gemiddeld per verkocht ticket. Een bezoeker van Gato Bizar be-

Noot 21 In deze berekening is een percentage genomen van de baten van Introdans en het Internationaal Danstheater. Dit percentage is gebaseerd op het publieksbereik jeugdbezoeken en het totale publieksbereik van betreffend gezelschap.

taalt gemiddeld slechts zo'n € 4 entree, dit gezelschap is hiermee het goedkoopst (2005-2008 en 2009).

- Stichting Balls vraagt met € 12 het meest, direct gevolgd door Introdans en Don't Hit Mama (2005-2008).
- In 2009 zijn er verschuivingen ten opzichte van de voorgaande periode, in dat jaar zijn Danstheater AYA en Introdans met respectievelijk ruim € 11 en ruim € 10 het duurst. Bij alle andere gezelschappen betaalt een bezoeker minder dan € 10 voor een entreekaartje.

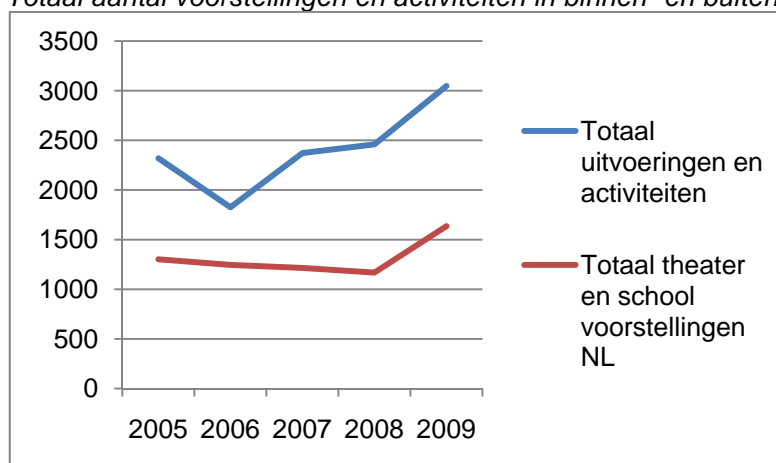
4.3 Producties, voorstellingen en publieksbereik²²

Gemiddeld aantal producties per jaar

2005	2006	2007	2008	2009
4,2	3,9	3,4	3,5	4,1

- Het gemiddeld aantal producties dat een gezelschap in een jaar uitvoert kent een dip in 2007 en 2008. In 2009 is deze dip volledig hersteld.
- Een kleiner deel heeft aparte schoolproducties die op scholen worden uitgevoerd. Dit zijn in de periode 2005-2008 zes gezelschappen en in 2009 vier gezelschappen.

Totaal aantal voorstellingen en activiteiten in binnen- en buitenland²³

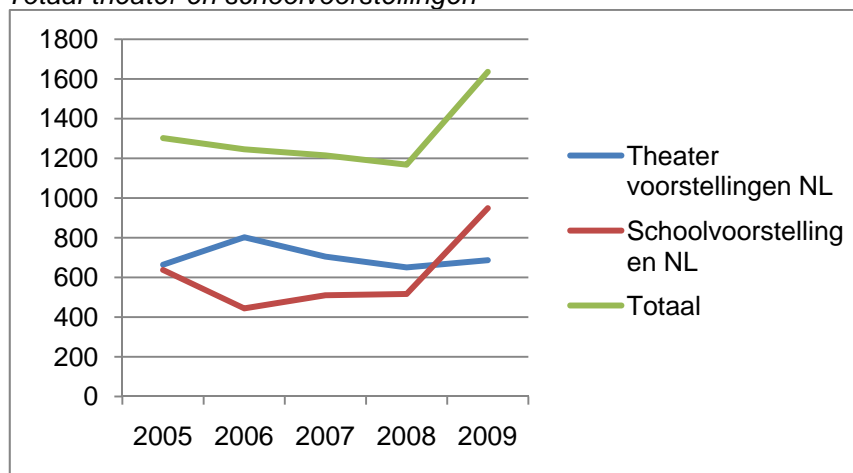

- Het totaal aantal voorstellingen en activiteiten vertoont een snellere stijging dan de theater- en schoolvoorstellingen. Deze tendens komt door een hoger aantal workshops en educatieve activiteiten sinds 2006. Workshops en educatieve activiteiten vallen onder overige activiteiten.
- De explosieve toename van het aantal uitvoeringen en activiteiten komt met name door de toename van workshops en educatieve activiteiten van De Stilte.

Noot 22 De voorstellingen en het publieksbereik van Introdans en Het Internationaal Danstheater hebben, in tegenstelling tot de baten, betrekking op alleen de jeugddans.

Noot 23 Om de ontwikkeling van het geheel aan output in beeld te brengen gaan we uit van het totaal aantal voorstellingen en activiteiten in plaats van alleen voorstellingen.

Totaal theater en schoolvoorstellingen

Tabel 4.7 Schoolvoorstellingen in Nederland

	2005	2006	2007	2008	2009
AYA	114	91	72	66	51
Introdans	16	11	24	18	12
De Dansers					152
Meekers	145	100	91	103	72
De Stilte	0	0	68	61	138
Het Internationaal					
Danstheater	108	49	79	59	65
Project Sally		20	40	29	52
Plankenkoorts	67	45	8	47	32
Don't Hit Mama			0	0	4
St Balls/ ISH	60	0	0		94
Gato Bizar	128	128	128	128	128
Dox					73
De KISS Moves					56
Plan D					0
Dansstorm Oost				6	20
Totaal	638	444	510	517	949

Tabel 4.8 Theatervoorstellingen Nederland

	2005	2006	2007	2008	2009
Danstheater AYA	80	34	30	100	73
Introdans	46	61	43	55	68
De Dansers	116	175	131	98	89
Meekers	58	85	46	64	78
De Stilte	99	121	36	83	53
Het Internationaal					
Danstheater	24	6	27	22	12
Project Sally		10	13	9	35
Plankenkoorts	14	5	0	10	2
Don't Hit Mama			35	37	40
St Balls/ ISH	100	162	164		88
Gato Bizar	30	30	30	26	27
Dox	97	113	125	123	61
De KISS Moves					19
Plan D					30
Dansstorm Oost			25	24	12
Totaal	664	802	705	651	687

- Het aantal uitgevoerde theatervoorstellingen binnen Nederland neemt in de loop van de periode af terwijl het aantal schoolvoorstellingen toeneemt.
- Het gemiddeld aantal school- en theatervoorstellingen over de periode 2005-2008 is lager dan het totaal 2009. De stijging na 2008 is enorm. In 2008 zijn 517 schoolvoorstellingen gehouden, in 2009 949.
- Het wegvallen van ISH verklaart de grote daling die optreedt in het aantal theatervoorstellingen in 2008.
- Jeugddansgezelschappen die onder andere de stijging in 2009 positief beïnvloeden zijn De Dansers en De Stilte met een toename van het aantal schoolvoorstellingen per jaar.

Aantal voorstellingen in het buitenland

Gemiddeld gaven de jeugddansgezelschappen²⁴ per jaar 10 voorstellingen in het buitenland in de periode 2005-2008. In 2009 is het aantal 11, geen groot verschil ten opzichte van de voorgaande periode.

Danstheater AYA, Introdans, Stichting Balls (ISH) en vooral De Stilte hebben in 2009 een substantieel aantal uitvoeringen in het buitenland en in mindere mate ook Meekers, Gato Bizar en Theatergroep Dox.

In 2009 hebben Danstheater AYA en theatergroep DOX een stuk minder in het buitenland ten opzichte van de periode 2005-2008. Terwijl De Stilte juist veel meer uitvoeringen in het buitenland heeft in 2009.

Voorstellingen per provincie

De jeugddansgezelschappen hebben over het algemeen het grootste bereik in hun eigen provincie. De spreiding van de voorstellingen is niet gelijk. In de provincies Friesland, Zeeland en Limburg (in totaal 2,2 miljoen inwoners) worden zeer weinig voorstellingen uitgevoerd terwijl in Noord Holland, Zuid Holland, Noord Brabant (in totaal 8,6 miljoen inwoners) en in mindere mate Gelderland (2 miljoen inwoners) juist zeer veel voorstellingen worden uitgevoerd. De provincies die de grootste bevolkingsdichtheid kennen hebben de meeste voorstellingen.

Noot 24 Van de KISS Moves en Plan D zijn voor de periode 2005-2008 geen gegevens bekend.

Doelgroep en genre

	Danstheater AYA	Dansstorm Oost	De Dansers	De KISS Moves	De Stilte	Don't Hit Mama	DOX	Gato Bizar	Het Internationaal Danstheater	Introdans	ISH/ St. Balls	Meekers	Plan-D	Plankenkoorts	Project Sally
Moderne en hedendaagse dans (waaronder danstheater)	x	x	x	x	x		x	x				x	x	x	x
Ballet (zowel klassiek als modern)				x						x					
Folkloristisch en werelddans				x		x			x						
Urban Dance (waaronder fusie)	x	x		x		x	x				x				
Interdisciplinaire voorstelling		x					x				x				

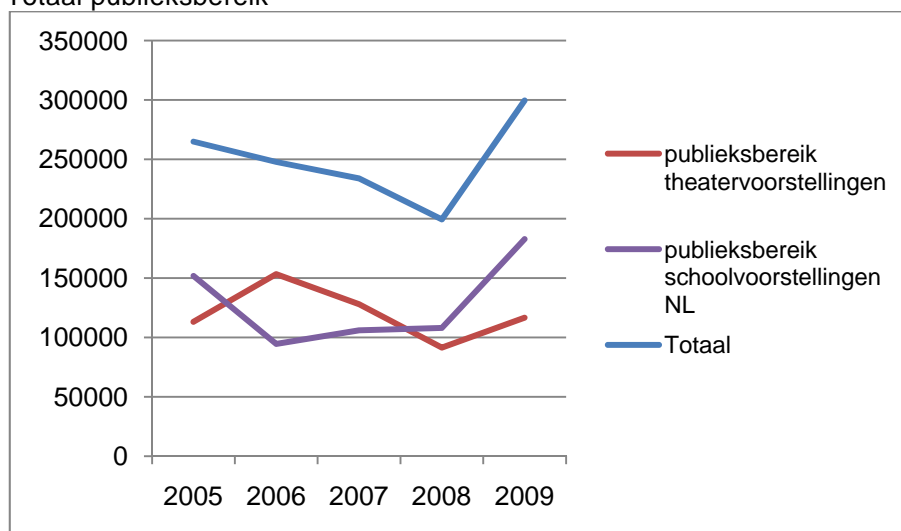
Kleuter (2+/4+)	x		x		xx			xx				xx		x	xx
Kinderen (6+/8+)		x	xx		xx			xx		xx		xx	xx		x
Jeugd (10+/12+)	x		x	x	x			x	x	xx		x			
Jongeren (14+/16+)	xx	x	x	xx		x	x	x		x	x		x		

xx is de meest uitgevoerde leeftijdscategorie(n)

- Moderne en hedendaagse dans is samen met Urban Dance het meest uitgevoerde genre.
- Kinderen in de leeftijdscategorie van zes tot tien jaar worden het meest bereikt.

Publieksbereik

Totaal publieksbereik

- In 2009 was het totale publieksbereik groter dan in 2005. 2009 kent ten opzichte van 2008 een sterke stijging. Evenals bij de uitvoeringen en voorstellingen komt dit herstel in publieksbereik vooral door een toename van het publieksbereik op scholen.

Aantal bezoekers per voorstelling

Tabel 4.9 Aantal bezoekers per voorstelling

	2005	2006	2007	2008	2009
Danstheater					
AYA	120	173	159	154	148
Introdans	376	409	337	375	346
De Dansers	142	161	121	136	117
Meekers	171	185	201	167	168
De Stilte	147	140	126	139	114
Het Internatio- naal Dansthea- ter	268	329	365	302	313
Project Sally	134	133	140	141	
Plankenkoorts	138	149	108	179	150
Don't hit Mama			176	176	530

St Balls/ ISH	475	345	308		258
Gato Bizar	186	186	186	183	184
DOX	150	126	108	92	109
De KISS Moves					240
Plan D					245
Dansstorm Oost					109
Totaal	210	212	195	186	217

- In 2007 is een daling van het aantal bezoekers per voorstelling ingezet, die doorzet in 2008. In 2009 is het aantal bezoekers per voorstelling fors gestegen.
- In 2009 worden de meeste bezoekers per voorstelling bereikt. Vooral Don't Hit Mama heeft een groot publieksbereik per voorstelling. Dit bereik kwam door een succesvolle samenwerking met Het Nationale Ballet. Ook Introdans en Het Internationaal Danstheater bereiken meer dan 300 bezoekers per jeugdvoorstelling.²⁵
- DOX en Dansstorm Oost hebben het laagste aantal bezoekers per voorstelling in 2009.

4.4 Organisatie

Voor dit onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen een aantal categorieën binnen de staf van een jeugddansgezelschap:

- 1 artistieke staf (vast en tijdelijk/ productiegebonden); dit betreft het scheppen/ creëren
 - artistiek leider/ choreograaf
 - artistiek leider
 - choreograaf/ regisseur
 - adjunct/ assistent artistiek leider of artistiek adviseur
 - ontwerp kostuums, decor, licht
 - repetitor/ balletmeester
- 2 categorie 2: ondersteuning; dit betreft het (faciliteren van) de productie en de distributie/ verkoop
 - zakelijk leider
 - adjunct/ assistent zakelijk leider
 - administratie
 - productieleiding
 - repetitor/ balletmeester
 - pr en marketing
 - educatie
 - pianist bij repetities
 - overig
- 3 uitvoering (vast en tijdelijk/ productiegebonden); dit betreft de uitvoerders van de voorstellingen
 - dansers/ acteurs
 - musici
 - technici

Noot 25 Introdans en Het Internationaal Danstheater ontvangen beide ook de meeste subsidie per bezoeker.

Er is voor onderstaande indeling gekozen om inzicht te krijgen in:

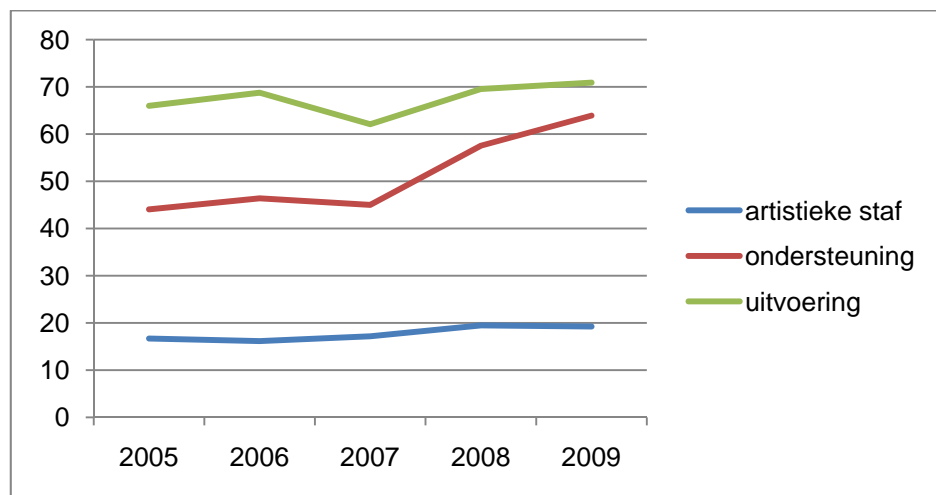
- de capaciteit van het artistieke proces (voornamelijk gedragen door artistiek leider/ choreograaf etc.);
- de capaciteit van de ondersteuning (deze zorgt voor het produceren en verkopen/ distribueren) van de producties;
- kosten van de voorstelling gerelateerd aan het aantal uitvoerenden (dansers/ acteurs en eventuele musici die meedoen aan de voorstelling).

Aantal fte

Voor zeven van de vijftien onderzochte jeugddansgezelschappen zijn data beschikbaar van het aantal fte artistieke, zakelijke en uitvoerende medewerkers voor zowel de periode 2005-2008 als voor 2009. Van Introdans is van de categorieën één en twee alleen het totaal fte voor jeugddans en dans voor volwassenen beschikbaar, van Het Internationaal Danstheater hebben alle cijfers in deze paragraaf betrekking op jeugddans en dans voor volwassenen.

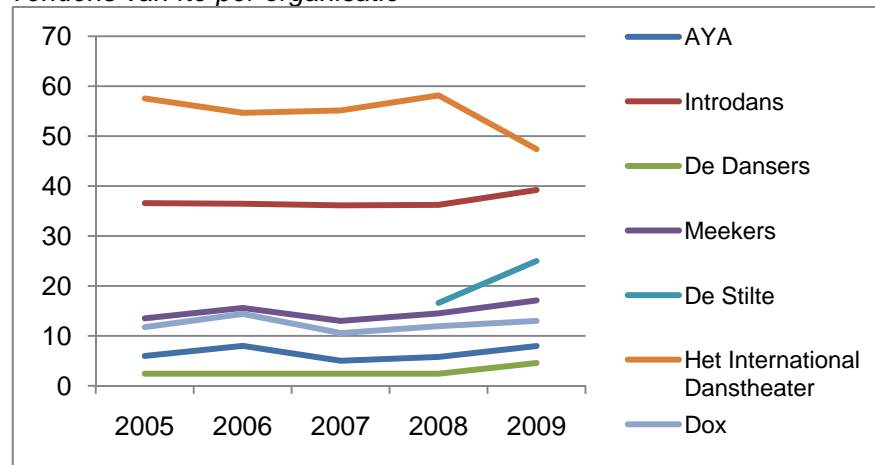
Tabel 4.10 Totaal fte per jaar

	2005	2006	2007	2008	2009
	126,85	131,32	124,26	146,59	154,08

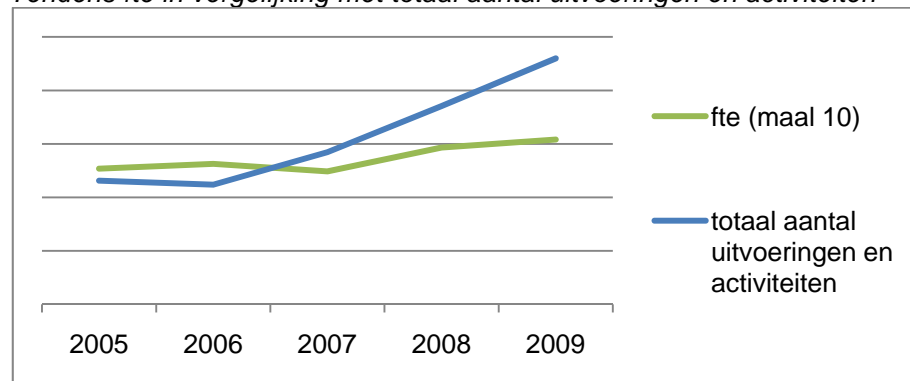
- De veranderingen in het personeelsbestand lopen niet synchroon over de drie categorieën.
- De artistieke staf is de kleinste en meest stabiele categorie.
- De ondersteuning kent de grootste groei. Er is vooral een toename van het aantal - pr- en marketingmedewerkers en educatiefuncties.

Tendens van fte per organisatie

- De tendens bij de organisaties is ongeveer gelijk, behalve bij Het Internationaal Danstheater dat in 2009 geconfronteerd werd met een subsidievermindering, de afname is vooral bij uitvoerend personeel. Ook vallen de grote verschillen in de omvang van de organisaties op. Die lopen wel in de pas met de subsidiebedragen. Organisaties die meer subsidie krijgen hebben ook meer personeel.

Tendens fte in vergelijking met totaal aantal uitvoeringen en activiteiten

- Het is interessant om deze tendens te vergelijken met de toename van het aantal voorstellingen en activiteiten van de betreffende organisaties. Dit lijnschema maakt inzichtelijk dat de toename van het aantal fte resulteert in een nog grotere toename van het aantal activiteiten en voorstellingen. De productiviteit is toegenomen.

4.5 Samenvatting

Algemeen

- In de periode 2005 tot 2008 is een daling van het aantal voorstellingen en van het publieksbereik opgetreden. Ook is het gemiddeld aantal bezoekers per voorstelling fors afgenomen. De structurele subsidies zijn constant toegenomen in deze periode, evenals het aantal fte. Met andere woorden: de input nam toe terwijl de tendens in de output dalend was.

- 2009 is een kentering. De vijftien jeugddansgezelschappen realiseren in 2009 met totale baten van € 14 miljoen²⁶ in totaal 3.049 voorstellingen en activiteiten. Daarmee worden 439.511 bezoekers bereikt.
- 2009 is in alle opzichten een bovengemiddeld jaar. Zowel de input als de output neemt toe, de output relatief meer dan de input. Uitgedrukt in percentages:
 - De input neemt in 2009 met respectievelijk 131% (structurele subsidies) en 111% (totale baten) toe ten opzichte van de periode 2005-2008. Zowel subsidies van rijk, provincie als gemeente zijn toegenomen.
 - De output neemt met respectievelijk 136% (aantal voorstellingen) en 121% (publieksbereik) toe. Vooral het publieksbereik van schoolvoorstellingen is toegenomen. Het aantal bereikte bezoekers per voorstelling heeft zich, na een dal in 2008 dat vooral door een afname van het publieksbereik van theatervoorstellingen veroorzaakt werd, volledig hersteld.

Financiën

- De subsidies van rijk, provincies en gemeenten nemen allen toe over de hele periode. In 2009 is de stijging sterker dan de jaren daarvoor.
- Naast de toename van subsidie-inkomsten is er ook een - minder sterke - toename van eigen inkomsten/ publieksinkomsten.
- Als gevolg van de sterk gestegen subsidie-inkomsten neemt het percentage eigen inkomsten ten opzichte hiervan licht af. De eigen inkomsten stijgen in absolute zin.

Productie

- Het aantal theater- en schoolvoorstellingen neemt in de periode van 2005 tot 2008 af terwijl de totale uitvoeringen en activiteiten (aantal) toenemen. Vooral het aantal theateruitvoeringen neemt af. In 2009 stijgen zowel de aantallen schoolvoorstellingen als theateruitvoeringen. De totale activiteiten en uitvoeringen (aantal) nemen toe. Dit komt door het grotere aandeel van workshops en educatieve activiteiten.
- Het gemiddeld aantal bezoekers per voorstelling neemt af tot 2008 met een volledig herstel in 2009.
- Met betrekking tot de spreiding van de voorstellingen door het land valt op dat de kleinere provincies qua inwoners aantal weinig worden bereikt (Friesland, Zeeland en Limburg). De grote provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant ontvangen relatief veel jeugddansgezelschappen.

Organisatie

- Er is sprake van een geleidelijke toename van personeel. Het aantal uitvoerenden en artistieke medewerkers blijft daarbij vrijwel constant. De toename wordt veroorzaakt door meer mensen op communicatie/ PR en op educatie.

Noot 26 Inclusief de inkomsten voor dans voor volwassenen van Introdans en Het Internationaal Danstheater.

Samenvatting in cijfers²⁷
Gemiddelden van 2005 tot en met 2009

	2005	2006	2007	2008	2009	gemiddeld
Uitvoeringen en activiteiten	2.319	1.826	2.372	2.460	3.049	2.405,2
Publieksbereik	404.006	355.215	406.308	292.707	439.511	379.549,4
Baten €	11.434.135	12.564.501	14.587.752	11.930.632	1.404.6057	12.912.615,4
Structurele subsidies €	7.765.910	8.017.078	8.438.244	8.403.518	10.702.433	8.665.436,6
Fte	127,75	131,52	122,26	145,61	154,19	136,266

Percentage ten opzichte van gemiddelde over de periode 2005 tot en met 2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Uitvoeringen	96,42%	75,92%	98,62%	102,28%	126,77%
Publieksbereik	106,44%	93,59%	107,05%	77,12%	115,80%
Baten €	88,55%	97,30%	112,97%	92,40%	108,78%
Structurele subsidies €	89,62%	92,52%	97,38%	96,98%	123,51%
Fte	93,75%	96,52%	89,72%	106,86%	113,15%

Percentage ten opzichte van gemiddelde over de periode 2005 tot en met 2008²⁸

	2005	2006	2007	2008	2009
Uitvoeringen	103,33%	81,36%	105,69%	109,61%	135,86%
Publieksbereik	110,82%	97,44%	111,45%	80,29%	120,56%
Baten	90,54%	99,49%	115,51%	94,47%	111,22%
Structurele subsidies	95,21%	98,29%	103,46%	103,03%	131,22%
Fte	96,94%	99,80%	92,77%	110,49%	117,00%

Noot 27 Inclusief Introdans en Het Internationaal Danstheater.

Noot 28 Hier ieder jaar vergeleken met het gemiddelde van de periode 2005/ 2008. Het onderzoek *Kunst in Cijfers* heeft deze periode als uitgangspunt genomen. De twee schema's maken inzichtelijk dat de periode te veel variaties kent om met een gemiddelde over de periode 2005/ 2008 te vergelijken.

5 Vergelijking jeugddans met jeugdtheater en 'volwassen' dans

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk vergelijken we jeugddansgezelschappen met gezelschappen uit de sectoren jeugdtheater en dans voor volwassenen. Het betreft cijfers van gezelschappen over financiën, organisatie, producties en publieksbereik; deze hebben betrekking op de jaren 2005 tot en met 2009.

Voor de vergelijking zijn aanvankelijk de volgende jeugddansgezelschappen, dansgezelschappen voor volwassenen en jeugdtheatergezelschappen geselecteerd:

- Jeugddansgezelschappen: Introdans, Meekers, De Dansers, Danstheater AYA.
- Dansgezelschappen voor volwassenen: Conny Janssen Danst, Dance Works Rotterdam, Noord Nederlandse Dans²⁹, Dansgroep Amsterdam.³⁰
- Jeugdtheatergezelschappen: Theatergroep Max, Stella Den Haag, Het Filiaal, Stichting Theater Artemis.

De gezelschappen zijn geselecteerd omdat zij in grootte vergelijkbaar zijn.

De gegevens van Introdans hebben grotendeels betrekking op de jeugddans en de dans voor volwassenen gezamenlijk. Vanwege de grote invloed van deze onzuiverheid is besloten Introdans voor de vergelijking buiten de beschouwing te laten.

Dance Works Rotterdam heeft geen gegevens aangeleverd en kon daarom niet in het onderzoek worden betrokken. Op een aantal onderdelen ontbreken ook de gegevens van één of meer andere gezelschappen (personeel per categorie bijvoorbeeld).

Ten behoeve van het verkrijgen gelijke aantallen te vergelijken gezelschappen is er uiteindelijk voor gekozen ook bij het jeugdtheater één gezelschap (Theatergroep Max) niet mee te nemen in de vergelijking. Omdat het grootste jeugddansgezelschap niet is meegenomen is besloten ook het grootste jeugdtheatergezelschap buiten de vergelijking te houden.

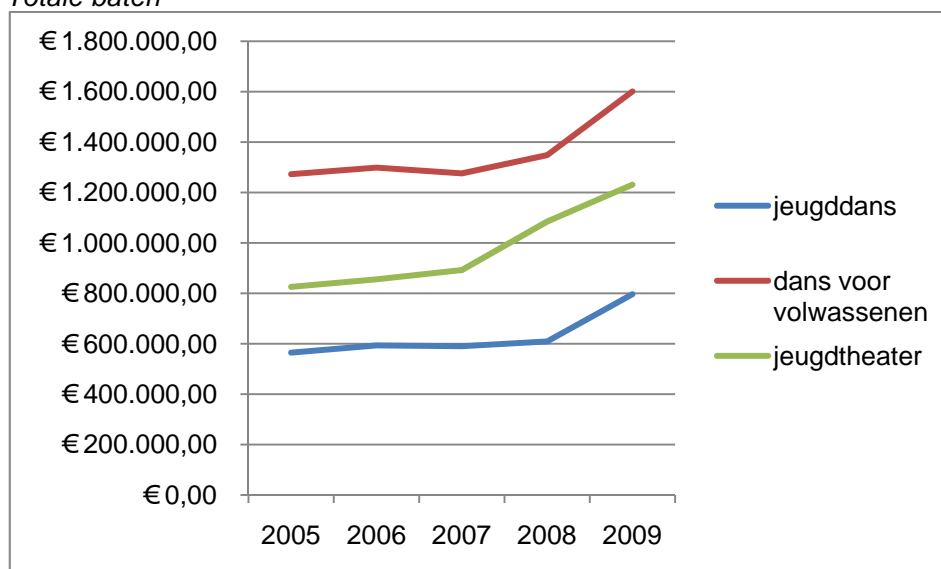
In dit hoofdstuk maken we op hoofdlijnen een vergelijking tussen de sectoren en waar mogelijk is dat verder uitgewerkt. Vanwege het kleine aantal gezelschappen per sector en de hiaten in informatie kan uitsluitend een *indicatieve vergelijking* worden gemaakt. Algemene conclusies over verschillen tussen de drie sectoren kunnen we op basis hiervan niet trekken.

5.2 Financiën

Evenals in hoofdstuk drie zijn de totale baten en structurele subsidies van de gezelschappen in kaart gebracht.

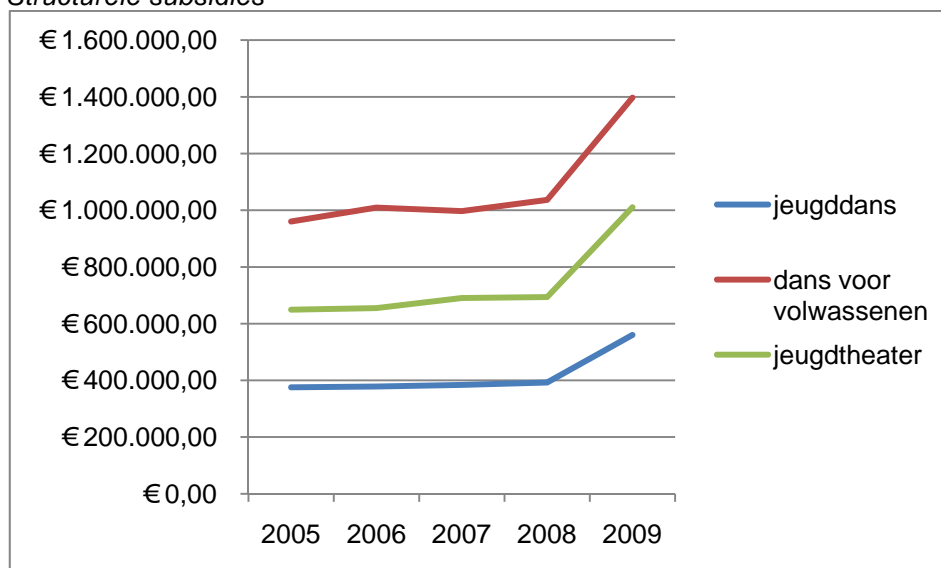
Noot 29 Voorheen Galili Dance.
Noot 30 Voorheen Dansgroep Krisztina de Châtel.

Totale baten

- Ingedeeld naar de sectoren is de tendens van de baten van de onderzochte organisaties stijgend.
- Het valt op dat over de drie sectoren na 2007 een sterkere stijging waarneembaar is. Jeugddans en dans voor volwassenen kennen met name een groei in 2009.

Structurele subsidies

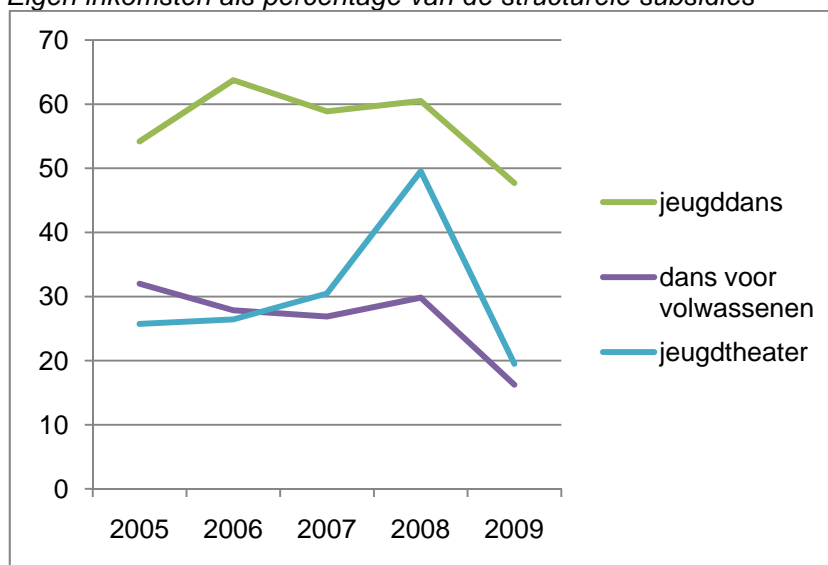

- De gezelschappen uit de drie sectoren ontvangen allen gedurende de hele periode structurele subsidies.
- De ontwikkeling van de structurele subsidies komt sterk overeen. Tot en met 2008 is de stijging geleidelijk. In 2009 is een fikse toename van de structurele subsidies. Deze stijging zagen we al bij de jeugddans in hoofdstuk twee.

Rijk, provincie en gemeente subsidies

- Alle gezelschappen ontvangen rijkssubsidie. De rijkssubsidie kent in alle sectoren de sterkste toename in 2009.
- Op provinciaal niveau ontvangen alleen alle jeugddansgezelschappen subsidie. Van de dansgezelschappen voor volwassenen ontvangt een van de drie gezelschappen subsidie. Bij het jeugdtheater is dat twee van de drie gezelschappen.
- Alle jeugddans- en jeugdtheater gezelschappen ontvangen gemeente subsidie. Eén dansgezelschap voor volwassenen ontvangt gemeente subsidie.
Kijkend naar de sectoren, ontvangen alle jeugddansgezelschappen subsidie van het rijk, provincie en gemeente. Alleen Danstheater AYA ontvangt geen gemeentesubsidie.
- Dansgezelschappen voor volwassenen ontvangen vooral rijkssubsidie. Daarnaast ontvangt één gezelschap (Conny Jansen Danst) ook een aanzienlijke gemeente subsidie en ontvangt Noord Nederlandse Dans jaarlijks provinciale subsidie.
- De jeugdtheatergezelschappen ontvangen subsidie van rijk, provincie en gemeente. Alleen Stella Den Haag ontvangt geen provinciale subsidie. De gemeentesubsidie van Stella Den Haag is daarentegen relatief hoog.

Eigen inkomsten als percentage van de structurele subsidies

- Naar verhouding heeft de jeugddans meer eigen inkomsten dan de dans voor volwassenen en het jeugdtheater.
- Voor alle drie sectoren geldt dat het percentage eigen inkomsten ten opzichte van de structurele subsidie inkomsten is gedaald, in 2009 het sterkst. Deze daling is een gevolg van de toename van de subsidie-inkomsten.
- Opvallend is tenslotte de piek in 2008 voor jeugdtheater. Deze wordt veroorzaakt door een score van 91% van Het Filiaal dat jaar.

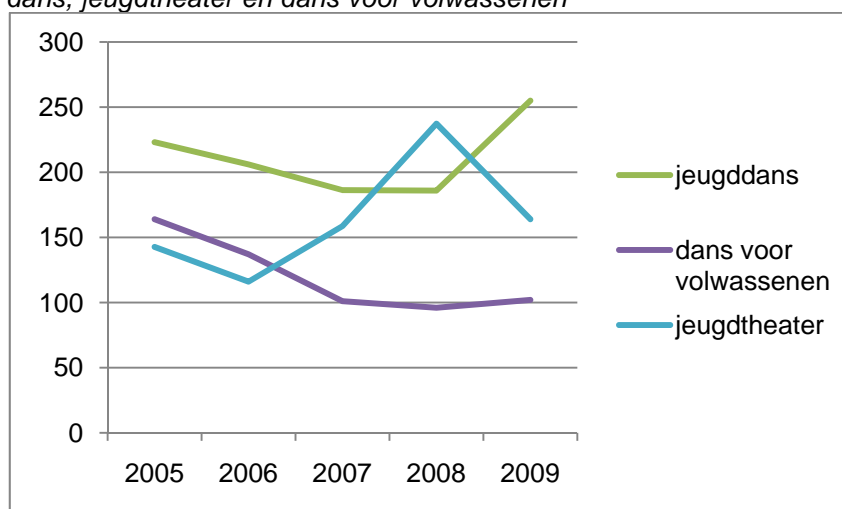
Tabel 5.1 Structurele subsidies als percentage van de totale baten

	2005	2006	2007	2008	2009	gemiddeld
jeugddans	66%	64%	65%	64%	70%	66%
dans voor volwassenen	75%	78%	78%	77%	87%	79%
jeugdtheater	79%	77%	77%	64%	82%	76%

- Het aandeel structurele subsidies van de totale baten geeft aan dat de onderzochte jeugddansgezelschappen meer eigen inkomsten en incidentele subsidies verwerven dan de andere categorieën gezelschappen.

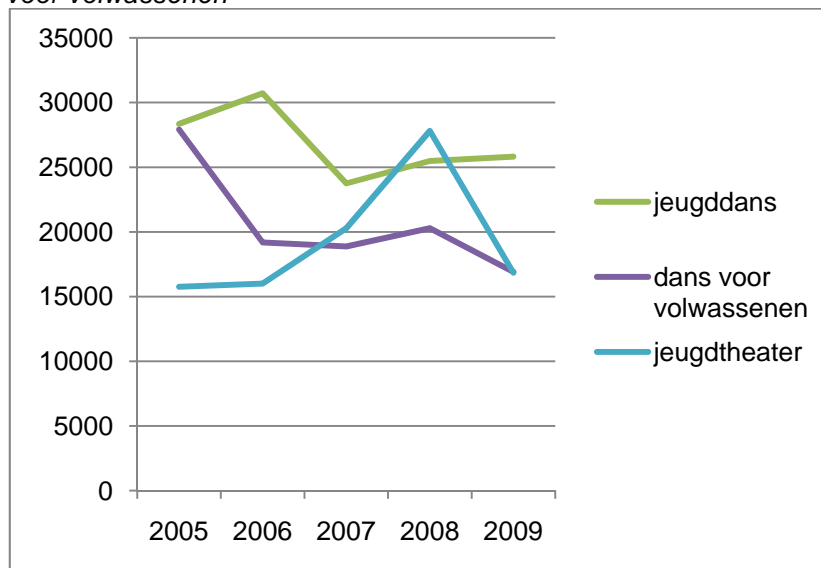
5.3 Voorstellingen en publieksbereik

Totaal aantal uitvoeringen en activiteiten (output), uitgesplitst naar jeugddans, jeugdtheater en dans voor volwassenen

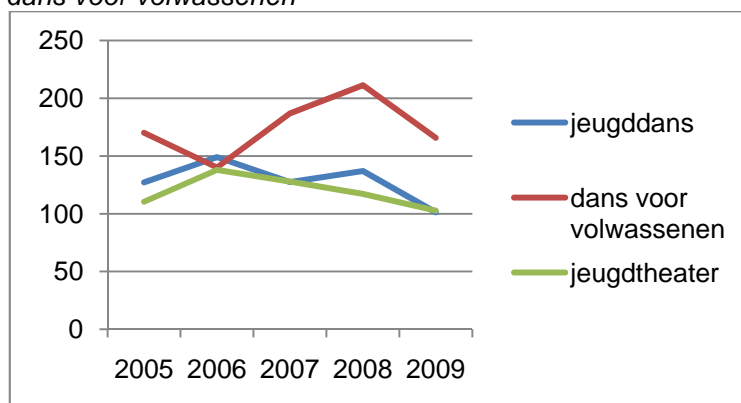
- De tendens in aantallen uitvoeringen en activiteiten verschilt sterk tussen de gezelschappen. Per sector is een onderscheid te maken in de tendens van uitvoeringen en activiteiten.
- Terwijl de jeugddans- en de jeugdtheatergezelschappen een toename in het aantal activiteiten hebben, neemt de output van de dansgezelschappen voor volwassenen tot en met 2008 af. Vooral Dansgroep Amsterdam (tot 1 januari 2009 Dansgroep Krisztina de Châtel) beïnvloedt deze tendens.
- Het jeugdtheater kent een piek in 2008. Het valt op dat de stijging van structurele subsidies zich bij het jeugdtheater eerder inzette dan bij de andere categorieën gezelschappen. In 2009 is er over het geheel genomen een kleine toename van de output. In de jeugddans komt de groei mede dankzij de toename van de output van Meekers.

Totale publieksbereik, uitgesplitst naar jeugddans, jeugdtheater en dans voor volwassenen

- Het publieksbereik van de onderzochte jeugddansgezelschappen en dansgezelschappen voor volwassenen is sinds 2005 over het algemeen gedaald, waarbij de jeugddans vanaf 2007 weer een bescheiden stijging laat zien.
- Jeugdtheater kent van 2005 tot 2008 een aanzienlijke stijging, maar daarna een scherpe daling.
- De piek in het publieksbereik bij de jeugddans in 2009 die we in hoofdstuk twee zagen, komt niet terug bij de onderzochte instellingen.

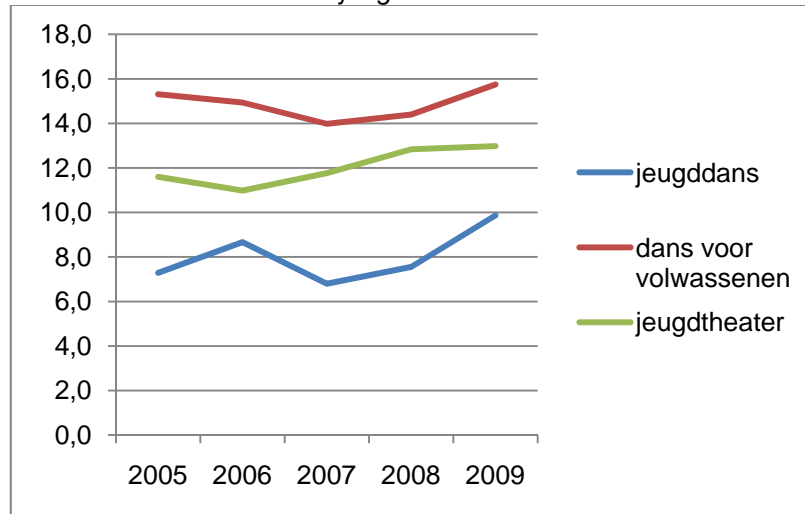
Aantal bezoeken per uitvoering, uitgesplitst naar jeugddans, jeugdtheater en dans voor volwassenen

- De lichte stijging die we zagen in het vorige schema na 2007 van het aantal uitvoeringen in de jeugddans resulteert niet in meer bezoekers per voorstelling.
- Het jeugdtheater laat een meer geleidelijke afname van het aantal bezoekers per voorstelling zien en eindigt in 2009 gelijk met de jeugddans.
- De dans voor volwassenen heeft een groot verschil in het aantal bezoekers per voorstelling per jaar. 2008 is een piekjaar voor deze categorie gezelschappen.

5.4 Organisatie

Gemiddeld aantal werknemers per gezelschap, uitgesplitst naar jeugddans, dans voor volwassenen en jeugdtheater

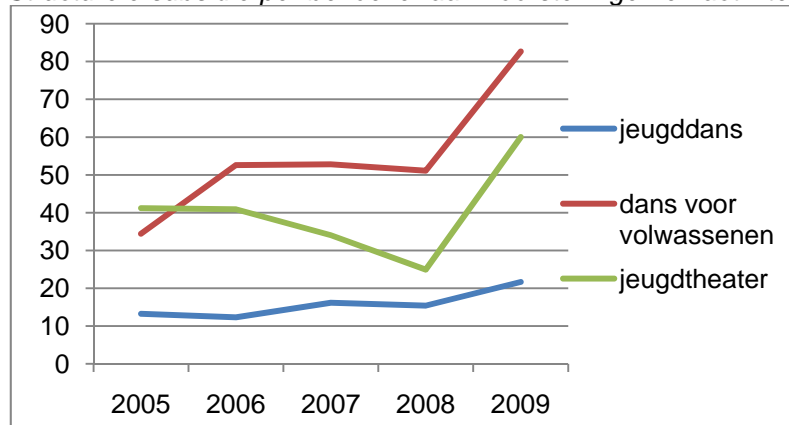

Kijkend naar de gemiddelden van de gezelschappen valt op dat jeugdtheater en dans voor volwassenen meer personeel in dienst hebben dan jeugddans. Sinds 2008 neemt het aantal fte per organisatie bij de drie sectoren toe.

Van de diverse categorieën fte ontbreken veel gegevens. Een verdere uitsplitsing in artistieke staf, ondersteuning en uitvoering laten we daarom buiten beschouwing.

5.5 Verhouding input/ output

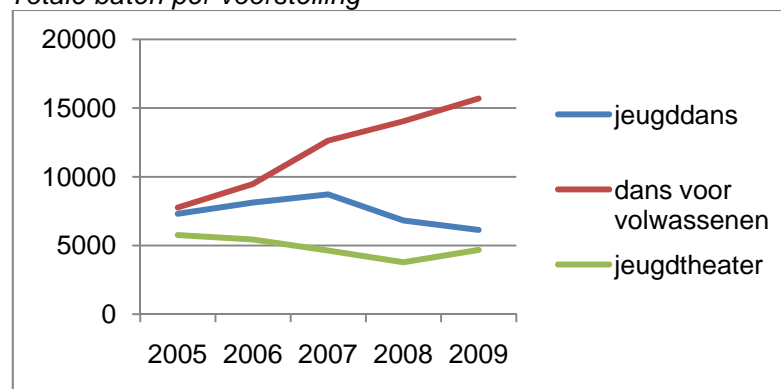
Structurele subsidie per bezoeker aan voorstellingen en activiteiten

- De structurele subsidie per bezoeker aan voorstellingen en activiteiten neemt bij de onderzochte gezelschappen in alle sectoren toe in 2009. Daarbij valt de uitschieter van de dans voor volwassenen en het jeugdtheater op. Die wordt veroorzaakt door een afname van het publieksbereik en een toename van de structurele subsidies. De onderzochte dansgezelschappen voor volwassenen kennen de meeste subsidie per bezoek.

- Het jeugdtheater wist tot en met 2008 de subsidie per bezoeker te laten dalen. In diezelfde periode nam het publieksbereik fors toe. In 2009 hebben de jeugdtheatergezelschappen een afname van het publieksbereik en een toename van de structurele subsidies.
- De jeugddansgezelschappen hebben een constante lijn die licht stijgt. De subsidie per bezoeker neemt geleidelijk toe.
- De toename van subsidies vertaalt zich over het algemeen niet in meer bezoekers onder de onderzochte gezelschappen. De tendens van de totale baten vertonen een vergelijkbare ontwikkeling met de structurele subsidies.

Totale baten per voorstelling

- De baten per voorstelling versterken het beeld dat de dans voor volwassenen de meeste input nodig heeft om een bepaalde output te realiseren. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt doordat deze categorie gezelschappen over het algemeen grootschaliger en duurdere producties maakt dan het jeugdaanbod voor zowel dans als theater terwijl de recette-inkomsten niet navenant hoger zijn.
- De jeugddansgezelschappen weten de meeste jaren de totale baten per voorstelling te verlagen. De toename van subsidies leidt dus wel tot een toename van het aantal voorstellingen. Ook het jeugdtheater heeft minder baten per voorstelling nodig.

Tabel 5.2 Publieksinkomsten als percentage van de structurele subsidies³¹

	2005	2006	2007	2008	2009
Jeugddans	49	61	48	54	39
Dans voor volwassenen	27	20	21	23	13
Jeugdtheater	22	20	27	41	16

- De verhouding tussen publieksinkomsten en structurele subsidies laat een wisselend beeld zien bij elke sector.

Noot 31 %= Publieksinkomsten gedeeld door de structurele subsidies. Als het getal 100 is zijn de publieksinkomsten en de structurele subsidies gelijk.

- Gemiddeld hebben de jeugddansgezelschappen de meeste publieksinkomsten in vergelijking met de structurele subsidies. Dans voor volwassenen scoort het laagst.
- Ook valt op dat per sector de gezelschappen allemaal een afname kennen van de publieksinkomsten in 2009. Voor iedere sector is dit de laagste score in de reeks van vijf jaar.

Tabel 5.3 Arbeidsproductiviteit (aantal activiteiten en uitvoeringen per medewerker)

	2005	2006	2007	2008	2009
Jeugddans	31	24	27	25	26
Dans voor volwassenen	11	9	7	7	6
Jeugdtheater	12	11	13	18	13

- De verhouding input-output kan gemeten worden op basis van het aantal fte ten opzichte van het aantal uitvoeringen en activiteiten. Omdat de gegevens fte niet volledig zijn wordt hier uitgegaan van een gemiddeld aantal fte per sector en het gemiddeld publieksbereik per sector.
- Daaruit blijkt dat de onderzochte jeugddansgezelschappen de meeste uitvoeringen en activiteiten per fte hebben, oftewel de hoogste arbeidsproductiviteit. Sinds 2006 is dit (aantal) stabiel. Het jeugdtheater is met uitzondering van de piek in 2008 ook stabiel. Deze piek was al te zien in het totaal aantal uitvoeringen en activiteiten (4.3).
- De dansgezelschappen voor volwassenen hebben een dalend aantal uitvoeringen per fte, oftewel een dalende arbeidsproductiviteit.

5.6 Vergelijking met *Kunst in Cijfers*

Als onderdeel van het kwantitatieve onderzoek hebben we aangegeven een vergelijking te maken met het onderzoek *Kunst in Cijfers*.

Eerder constateerden we al dat de jeugddans te divers is om conclusies te verbinden aan vierjaarlijkse gemiddelden. Een tweede reden waarom een vergelijking van *Kunst in Cijfers* en dit onderzoek een onrealistisch beeld geeft is omdat de onderzoeksgroepen van beide onderzoeken verschillend zijn. In dit onderzoek zijn Introdans en Het Internationaal Danstheater, meegenomen als jeugddansgezelschappen, in *Kunst in Cijfers* niet. Bovendien bevat *Kunst in Cijfers* alleen die jeugdgezelschappen die zowel in 2005-2008 in de cultuurnota waren opgenomen als in 2009 in de BIS. Om deze redenen beperken we ons tot het weergeven van een aantal uitkomsten van *Kunst in Cijfers* en spiegelen die aan onze uitkomsten.

Belangrijkste conclusies *Kunst in Cijfers*

- De totale omzet van jeugddans in vergelijking met jeugdtheater is kleiner.

Het beeld dat naar voren komt uit de onderzochte gezelschappen is dat de dans voor volwassenen de grootste omzet heeft. Jeugdtheater heeft ongeveer twee derde hiervan en jeugddans ongeveer een derde aan omzet. Jeugddans heeft in ons onderzoek ook de kleinste omzet.

- Het gemiddelde subsidiebedrag dat jeugdgezelschappen³² ontvangen ontloopt het gemiddelde subsidiebedrag dat jeugdtheatergezelschappen (acht groepen) ontvangen niet veel.

Onze vergelijking geeft een ander beeld. Jeugdtheater ontvangt per gezelschap gemiddeld bijna het dubbele aan structurele subsidies ten opzichte van de jeugddans.

- Kijken we naar de subsidie per bezoeker, dan zien we grote verschillen tussen jeugddans, jeugdtheater, toneel- en dansgezelschappen; per bezoeker ontvangt de jeugddans een opvallend klein bedrag ten opzichte van de rest.

Dit beeld wordt bevestigd in ons onderzoek.

- Kijken we naar de eigen inkomsten als percentage van de structurele subsidies, dan zien we eveneens een aantal opvallende verschillen: jeugddans en jeugdtheater genereren ruim 60% eigen inkomsten ten opzichte van de structurele subsidies, terwijl het aanbod voor volwassenen (dans en toneel) nog geen of net 30% haalt.

Dit verschil tussen de jeugddans en de dans voor volwassenen wordt in dit onderzoek bevestigd. Het jeugdtheater scoort in onze vergelijking echter beduidend lager dan de jeugddans (zie 4.2). Alleen in 2008 komt de score van het jeugdtheater in de buurt van de 50%³³.

- Het publieksbereik van jeugddansgezelschappen is hoger dan dat van jeugdtheatergezelschappen, dit terwijl jeugdtheatergezelschappen meer subsidie ontvangen.

Dit beeld wordt bevestigd. Ook is het publieksbereik van de onderzochte jeugdtheatergezelschappen grilliger dan dat van de jeugddansgezelschappen. Het tweede punt werd al bevestigd bij bullet twee van deze paragraaf.

Totalen kunnen niet vergeleken worden. Wel kunnen we kijken naar twee parameters die goed vergelijkbaar zijn: subsidie per bezoeker en publieksbereik per voorstelling.³⁴ Hier worden de vierjaarlijkse gemiddelden voor de periode 2005/ 2008 vergeleken.

Subsidie per bezoeker	<i>Kunst in Cijfers</i>	DSP-groep
Jeugddansgezelschappen	€ 14,20	€ 15,00
Jeugdtheatergezelschappen	€ 40,00	€ 41,00
Toneelgezelschappen	€ 65,71	
Dansgezelschappen	€ 86,36	€ 63,00

Noot 32 Jeugdtheater- en jeugddansgezelschappen waren als één categorie opgenomen in *Kunst in Cijfers*.

Noot 33 Dit verklaart mogelijk de hogere score in *Kunst in Cijfers*. In dit rapport wordt een gemiddelde genomen over vier jaar. Dit gemiddelde raakt vertekend met uitschieters zoals we die hier zien.

Noot 34 Eerder gingen we uit van het totale publieksbereik aan alle voorstellingen en activiteiten. Hier beperken we ons omwille van vergelijkbaarheid tot de bezoekers per voorstelling.

	<i>Publieksbereik per voorstelling</i>	<i>Publieksbereik per voorstelling dit on- derzoek</i>
Jeugddansgezelschappen ³⁵	157	158
Jeugdtheatergezelschappen	102	136
Toneelgezelschappen	190	nvt
Dansgezelschappen	454	224

5.7 Samenvatting

In dit gedeelte van het onderzoek hebben we de jeugddans met jeugdtheater en dans voor volwassenen vergeleken. Deze vergelijking is slechts *indicatief* vanwege het beperkt aantal onderzochte gezelschappen in het jeugdtheater en de dans voor volwassenen en omdat niet van alle betrokken gezelschappen volledige informatie kon worden verkregen.

Van de onderzochte instellingen stijgt de subsidie tot 2008 geleidelijk. Per 2009 is een sterke stijging waarneembaar. Deze stijging in subsidies resulteert alleen bij de jeugddans in een toename van het aantal uitvoeringen. Op sector niveau stijgt bij geen van de sectoren het publieksbereik. Ook het aantal bezoekers per uitvoering neemt af.

Jeugddans heeft de minste subsidie per gezelschap maar scoort qua publieksbereik juist beter. De jeugddans weet dit met naar verhouding de kleinste gezelschappen (dat wil zeggen, het minste aantal fte) te bereiken. Ook kent de jeugddans de minste subsidie per bezoeker. De totale baten per voorstelling blijven echter ook achter ten opzichte van jeugdtheater en dans voor volwassenen.

De onderzochte jeugddansgezelschappen hebben de grootste arbeidsproductiviteit, dat wil zeggen de meeste uitvoeringen en activiteiten per fte. Sinds 2006 is dit aantal stabiel. Het jeugdtheater is met uitzondering van de piek in 2008 ook stabiel. Deze piek was al te zien in het totaal aantal uitvoeringen en activiteiten (4.3).

De jeugdtheatergroepen en de dansgezelschappen voor volwassenen hebben relatief meer personeel in dienst dan die in de jeugddans.

Noot 35 Meekers, Danstheater AYA, Merx & Dansers= De Dansers (vanaf 2009).

6 Toekomst jeugddans

6.1 Opzet en verantwoording kwalitatief onderzoek

Het kwalitatieve deel van het onderzoek centreert zich rond de vraag:
Hoe kan de jeugddans zich versterken?

In drie groepsgesprekken is deze vraag besproken. De groepen bestonden uit: zakelijk leiders van de jeugddansgezelschappen, directeurs/ programmeurs van theaters, vertegenwoordigers van bemiddelingsorganisaties, provincies, gemeenten, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), het Fonds Podiumkunsten, de Raad voor Cultuur en andere deskundigen. De gesprekken vonden plaats in september 2010. In totaal hebben dertig personen aan de drie gesprekken deelgenomen.

De groepsgesprekken zijn voorbereid met de stuurgroep en de NAPK. Elk gesprek focuste op een specifiek thema:

- groep 1: de financiering van de jeugddans (zeven deelnemers)
- groep 2: vraag en aanbod in het scholencircuit (acht deelnemers)
- groep 3: vraag en aanbod in het circuit van theaters en festivals (twaalf deelnemers)

We wilden in de sessies een zo scherp mogelijk beeld krijgen van de sterke en zwakke kanten van de jeugddans en de kansen en bedreigingen waarmee de jeugddansgezelschappen worden geconfronteerd. Dit diende als basis voor het tweede deel van het gesprek: het in kaart brengen van de ambities van de jeugddansgezelschappen, om op grond daarvan concrete aanbevelingen te doen.

In elke sessie is het doel van het onderzoek toegelicht en werden de voorlopige resultaten van het kwantitatief onderzoek gepresenteerd. De SWOT-analyse is daarna in deelgroepjes uitgewerkt, plenair besproken en op flip over geschreven. De gespreksleider vroeg waar nodig om verheldering en er was gelegenheid tot discussie. De ambities en aanbevelingen zijn in elke sessie plenair besproken en eveneens verzameld op flip over.

Tijdens de uitvoering van de sessies bleek dat naast het specifieke thema in alle drie de gesprekken ook veel andere aspecten die met de jeugddans zijn verbonden aan bod kwamen.

Een aantal genodigde personen dat verhinderd was heeft per mail of telefonisch gereageerd. Hun reacties zijn door DSP-groep meegenomen in deze rapportage.

Hieronder presenteren wij eerst de resultaten van de SWOT-analyse, geordend naar de belangrijkste thema's die in die analyse naar voren kwamen. Daarna presenteren wij de ambities en aanbevelingen en trekken enkele conclusies. Waar mogelijk combineren wij dit met de resultaten van het kwantitatief onderzoek, zoals hiervoor gepresenteerd.

6.2 Resultaten SWOT-analyse

In deze analyse is door de deelnemers benoemd:

- wat de sterke en zwakke kanten zijn van de jeugddans: daarbij gaat het om een analyse van de *huidige* stand van zaken;
- wat kansen en bedreigingen zijn waarmee de jeugddans te maken heeft: daarbij gaat het om de *toekomst*.

Hierna combineren we deze beide invalshoeken aan de hand van de belangrijkste thema's die in de gesprekken aan bod zijn gekomen. Onder deze thema's vatten wij de belangrijkste resultaten samen. Dan gaat het in de eerste plaats om constatering en waarover men het eens is. Er zijn ook onderwerpen waarover verschillende meningen zijn, waarover discussie ontstond. Wanneer dat zo is, geven wij dit aan. De thema's uit de SWOT-analyse zijn:

- 1 positie en imago van de jeugddans
- 2 het aanbod van jeugddans
- 3 de vraag naar jeugddans
- 4 de organisatie van de gezelschappen
- 5 marketing/ promotie/ distributie
- 6 financiering
- 7 samenwerken/ kennis delen

In de groepsgesprekken is kritisch gereflecteerd op de huidige praktijk. Zoals uit de kwantitatieve analyse blijkt heeft de jeugddans zich voorspoedig ontwikkeld: jeugddansgroepen spelen flexibel in op de vraag, zijn ondernemend, ze hebben relatief hoge eigen inkomsten, zijn bereid om op allerlei locaties voorstellingen te verzorgen en ze staan internationaal hoog aangeschreven. De gezelschappen zijn bereid tot samenwerking, hetgeen al blijkt uit het initiatief om dit onderzoek te laten uitvoeren.

De belangrijkste kritische punten uit de SWOT-analyse zijn de volgende:

1 *Positie en imago van de jeugddans*

In alle drie de sessies werd verondersteld dat het imago van (jeugd)dans in Nederland bij ouders, kinderen en jongeren en bij het publiek in het algemeen elitair, traditioneel, moeilijk en abstract is. Dit beeld bestaat volgens de deelnemers aan de gesprekken vooral bij afnemers, scholen en theaters. Dit is een zwak punt ten opzichte van jeugdtheater. Er is een hoge drempel voor docenten om dans op te nemen in het onderwijsprogramma, men weet niet goed wat men er mee kan. Toch noemen veel deelnemers aan de sessies positieve voorbeelden van jeugddans die aanslaat op scholen. Maar de jeugddans zou veel meer de kans moeten grijpen om ingang te vinden bij kinderen en jeugd. Dans en bewegen is iets wat hen aanspreekt, maar de jeugddans profiteert daar onvoldoende van. Men maakt de kanttekening dat de jeugddans nog een relatief jonge sector is die hierin moet groeien. Tegenover het zwakke imago dat de deelnemers signaleren binnen Nederland staat een verondersteld sterk internationaal imago. In veel landen wordt Nederland gezien als voorbeeld op het gebied van jeugddans, zo is de indruk.

2 *Het aanbod van jeugddans*

Uit de kwantitatieve analyse komt helder naar voren dat de jeugddans is gegroeid in 2009 zowel in aantallen voorstellingen als in publieksbereik ten opzichte van de periode daarvoor. De groei zit vooral in het gestegen aantal voorstellingen op scholen, in meer workshops en ander educatief aanbod en in bescheidener mate in de voorstellingen in theaters.

Wat betreft het aanbod zijn in de groepsgesprekken de volgende constatering gedaan:

- Er is voldoende aanbod voor de groep 8-12 jarigen. Er is daarentegen weinig aanbod voor de onderbouw (4-8 jarigen) van het primair onderwijs, geschikt voor uitvoering op scholen en er is ook weinig aanbod voor de groep van 0-4 jaar.
- Het huidige aanbod is vooral receptief en te weinig actief. Aan dit laatste is juist behoefte op de scholen, zo zeggen vooral de bemiddelaars van dit aanbod.
- Er is een goedkoop, concurrerend aanbod van semiprofessionele- en amateurdansgroepen waar scholen gebruik van maken.
- Jeugddans is relatief duur ten opzichte van ander jeugd aanbod voor scholen³⁶, zoals jeugdtheater.
- De vlakkevloertheaters en schouwburgen kunnen uit meerdere jeugd-dansgezelschappen kiezen, dat zorgt voor onderlinge concurrentie. Aangezien schouwburgen over het algemeen niet meer dan twee of drie jeugdvoorstellingen per seizoen programmeren maakt dat de spoeling per gezelschap dun.
- Het aanbod van jeugddans wordt door de gespreksdeelnemers (vooral de beleidsmakers en adviseurs) ervaren als te eenvormig en te weinig divers. Zij vinden dat de jeugddansgezelschappen nieuwe aansprekende vormen en stijlen moeten bedenken. Op die manier zou betere aansluiting kunnen ontstaan bij de jeugdcultuur en straatcultuur. Over de diversiteit was discussie: vertegenwoordigers van gezelschappen benadrukten dat de groepen zeer van elkaar verschillen in stijl en repertoire. Maar het dominerende beeld bij de overige gespreksdeelnemers is dat het aanbod veel op elkaar lijkt en dat het voor de 'klant' onvoldoende onderscheidend is.
- Er is te weinig aanbod dat goed uitvoerbaar is op de scholen, het meeste aanbod wordt voor het theater gemaakt.
- Er zijn te weinig middelen voor talentontwikkeling en doorstroom van nieuwe dansers en makers.

Uit de gesprekken valt te concluderen dat er behoorlijke verschillen zijn tussen gezelschappen waar het gaat om geschikt aanbod voor de scholen, daar kan men van elkaar leren.

Door een aantal gespreksdeelnemers wordt een spanning ervaren tussen de autonomie van het artistieke product, dat ontstaat uit de eigen creativiteit en het voldoen aan verwachtingen van buitenaf.

3 De vraag naar jeugddans

De teruglopende budgetten voor programmering van theaters vormen een bedreiging voor het gesubsidieerde podiumkunstenaanbod en daarmee ook voor de jeugddans. Voor wat betreft het jeugd aanbod komt daar nog bij het negatieve effect van het wegvallen van de cultuurkaart³⁷. Deze aspecten, gecombineerd met de relatief hoge kosten van jeugddans en mogelijk achterblijvende bezoekersaantallen maken dat de jeugddans in een lastige positie zit, zo werd gesteld in de sessies.

Noot 36 Dit geldt in het algemeen voor dans, waarvan het productieproces doorgaans duurder is dan van theater. Bij dans zijn vaak meer medewerkers betrokken, de technische vereisten voor trainingen en repetities zijn kostbaarder. (Denk aan studio's, speciale vloeren, grotere ruimtes).

Noot 37 Het kabinet Rutte is voornemens te stoppen met de cultuurkaart.

Uit het kwantitatieve onderzoek blijkt echter dat de jeugddans qua bezoekersaantallen beter scoort dan het jeugdtheater. In de sessies wordt gewezen op de kans om het publieksbereik van de jeugddans verder te vergroten met aanbod dat meer is toegesneden op cultureel diverse groepen. De verwachting die in de gesprekken werd geuit is dat de vraag van theaters gelet op de komende bezuinigingen verder terug zal lopen. Voor de scholen geldt dat die, eveneens als gevolg van krappe financiële middelen, minder bereid zijn dan vroeger om met klassen naar het theater te komen en dus meer aanbod willen op de school zelf. De groep jongeren van twaalf jaar en ouder komt nu weinig naar de 'vrije' voorstellingen in het theater, die zul je vooral via de school moeten bereiken of via alternatieve vormen van aanbieden (locatievoorstellingen, festivals en dergelijke).

4 De organisatie van de gezelschappen

Veel gezelschappen zijn kleine bedrijven met weinig slagkracht, zo is de constatering in de sessies. Men is onvoldoende toegerust om marketing en promotie en productinnovatie goed aan te pakken. Op dat terrein en in back office taken (administratie, automatisering, beheer) zouden de krachten meer gebundeld moeten worden. Schaalvergroting is dan noodzakelijk. Een sterk punt is dat de gezelschappen flexibel zijn, snel kunnen inspelen op de vraag en een passend aanbod kunnen doen. De keerzijde hiervan is dat men te veel geneigd is 'achter de vraag aan te lopen'. Dat werkt versplintering in de hand, vindt men. Een zwak punt is de afhankelijkheid van één artistiek leider. Wanneer deze wegvalt, staat daarmee vaak gelijk het voortbestaan van het gezelschap op de tocht.

5 Marketing / promotie / distributie

Een punt van grote zorg dat in alle drie de sessies naar voren kwam is het wegvallen van de provinciale en stedelijke bemiddelingsorganisaties. Dit veroorzaakt voor de jeugddans – en voor andere relatief kleine disciplines – direct een distributieprobleem. Het maakt de positie van concurrerend aanbod in de buurt sterker. Volgens een aantal deelnemers speelt dit vooral in het primair onderwijs: relatief kleine scholen en weinig kennis van cultuur. In het voortgezet onderwijs zijn in ieder geval de cultuurcoördinatoren aanspreekbaar, ook al hebben die soms weinig draagvlak in de school. Op het terrein van marketing en promotie is er te weinig synergie tussen de gezelschappen, zegt men. In de gesprekken werd verwezen naar de rol van het impresariaat Frontaal, dat bemiddelt voor de groepen Danstheater AYA,, De KISS Moves, Don't Hit Mama, Meekers, Plan D en Project Sally. Frontaal organiseert ook collectieve marketing projecten. Geopperd werd dat meer gezelschappen zich hierbij zouden kunnen aansluiten, dan wel dat andere impresariaten zouden kunnen ontstaan. In ieder geval zouden de gezelschappen hierin samen meer activiteiten moeten ontplooiën. De jeugddans kan daarbij leren van het commerciële aanbod. Een kans in het beter profileren van de jeugddans is aansluiten bij de programma's voor bewegen en fit die op veel plekken in het land worden georganiseerd³⁸ en het sluiten van coalities met de 'vrije tijdsdans'. Er wordt nu te veel vanuit eigen aanbod gedacht en dan worden dergelijke kansen niet

Noot 38 In Nederland worden programma's ontwikkeld om kinderen en jongeren aan het bewegen te krijgen en zo obesitas te bestrijden. Vooral de organisaties in de sport zijn hier op ingehaakt, maar dit biedt ook voor de dans kansen.

benut. De jeugddans zou meer buiten de eigen (vertrouwde) kaders moeten denken.

6 Financiering

Het kwantitatieve onderzoek wijst uit dat de inkomsten uit subsidie in de periode 2005 – 2008 al toenamen en dat dit in 2009 is doorgezet. Toch heeft jeugddans per gezelschap relatief minder subsidie dan de gezelschappen in het jeugdtheater en dans en theater voor volwassenen. De eigen inkomsten laten een stijging zien in 2009. In vergelijking met de voorgaande periode is het aandeel van de subsidies ten opzichte van de eigen inkomsten groter geworden.

In de groeps gesprekken werd duidelijk gesignaleerd dat de uitkoopsommen onder druk staan, zowel bij de scholen als bij de theaters. Scholen willen en kunnen minder betalen dan voorheen. Theaters hebben minder financiële ruimte om risico's te nemen en de verwachting is dat die ruimte in de toekomst nog kleiner zal zijn. Dat heeft consequenties voor de afname van gesubsidieerd aanbod en daarbinnen de jeugddans.

Het mogelijk verdwijnen van de cultuurkaart maakt de financiële mogelijkheden voor de scholen kleiner. Voorstellingen van jeugddans zijn relatief duur in vergelijking met het jeugdtheater, zo stelde men³⁹.

Er werd gepleit voor een wijze van subsidiëren die het cultureel ondernemerschap stimuleert.⁴⁰

7 Samenwerken en kennis delen

Uit de gesprekken bleek dat het delen van kennis tussen de gezelschappen in de jeugddans, maar ook met het jeugdtheater niet vanzelfsprekend is. Er werden veel voorbeelden genoemd van succesvolle praktijken, zowel in het gesubsidieerde als het commerciële circuit waar de jeugddans iets van zou kunnen leren. Voorbeelden van goede marketing, van originele manieren van de aanpak in educatie en van manieren om de capaciteit van een gezelschap te vergroten door in een leer/ werkplaats met jonge dansers te werken die ook naar de scholen gaan.

De indruk uit de gesprekken is dat de jeugddansgezelschappen hun mogelijkheden goed benutten en de output in aantallen voorstellingen hoog is. Er moet slim geopereerd worden om het publieksbereik nog verder te vergroten. Uitwisseling van ervaringen en kennis delen kan dan helpen.

Tegelijkertijd werd er voor gepleit om de blik daarvoor naar buiten te richten: de jeugddans moet zichzelf niet isoleren, maar samenwerken met jeugdtheater en coproducties aangaan met andere groepen en festivals buiten de jeugddans.

Hiervoor werd in de paragraaf over organisatie al gepleit voor meer (structurele) samenwerking in de 'back office' taken. Dat gaat verder dan samenwerken in projecten of kennisdelen: het delen van overhead taken en kosten kan veel voordelen opleveren.

Noot 39 Over deze kosten hebben wij geen informatie verzameld in het kwantitatief onderzoek, dus we kunnen deze uitspraak niet nader onderbouwen.

Noot 40 Het ministerie van OCW heeft een matchingsregeling ter bevordering van ondernemerschap. Deze regeling wordt beëindigd.

6.3 Ambities en aanbevelingen

De belangrijkste resultaten van de SWOT-analyses zijn per groep besproken en op grond daarvan zijn ambities en aanbevelingen geformuleerd. Hieronder volgt een samenvatting van de meest essentiële aanbevelingen van de gespreksdeelnemers:

a Versterken van het imago van de jeugddans

De jeugddansgezelschappen en de NAPK moeten collectief actie ondernemen om *het imago van de jeugddans in Nederland te versterken*, in het bijzonder bij ouders en scholen, maar ook bij een algemeen publiek. Dat imago is, zo veronderstelt men, elitair, traditioneel en moeilijk. Tegelijkertijd zijn er ook groepsdeelnemers die vinden dat de jeugddans leidt onder een 'calimero'-gevoel en die menen dat het imago niet zo slecht is. Het werd in de gesprekken niet heel helder bij welke groepen het imago in de eerste plaats versterkt moet worden. Onderzoek onder de afnemers zou hierin helderheid kunnen brengen. Een concrete doelstelling van een te voeren campagne zou kunnen zijn een toename van het aantal jeugddansvoorstellingen in de theaters en schouwburgen met x%. Voorbeelden van acties die zijn genoemd zijn:

- opzetten van een imagocampagne;
- instellen van een jeugddansprijs;
- een eigen festival in het leven roepen;
- aansluiten bij een bestaand festival;
- een (rol in een) televisieprogramma realiseren.

Dit sluit aan bij het idee om de *collectieve promotie en marketing* beter aan te pakken. Versterken van de impresariaatfunctie wordt noodzakelijk door het (deels) verdwijnen van de provinciale en stedelijke bemiddelingsorganisaties.

b Meer synergie tussen de gezelschappen

De overtuiging van de gespreksdeelnemers is dat de gezelschappen door samenwerking sterker kunnen worden: kennis delen, impresariaat, versterking van de bedrijfsvoering. De vraag is of gezelschappen bereid zijn om daartoe iets van hun autonomie in te leveren en op welke terreinen de samenwerking de meeste winst oplevert. De geografische spreiding van de gezelschappen brengt beperkingen met zich mee, bijvoorbeeld waar het gaat om gezamenlijke huisvesting.

Dit is vooral een actie die bij de gezelschappen zelf ligt.

c Een beter, meer herkenbaar aanbod

Het aanbod van jeugddans is in de ogen van een aantal groepen (bijvoorbeeld programmeurs en beleidsmakers) onvoldoende gedifferentieerd. De volgende actiepunten komen helder uit de SWOT-analyse naar voren:

- Meer aanbod is nodig voor de onderbouw van het primair onderwijs (4-8 jaar) en de groep 0-4 jaar.
- Er is meer aanbod nodig met een actieve component (mee dansen).
- De jeugddans moet beter aansluiten bij de jeugd- en straatcultuur.
- Er moet meer aanbod komen geschikt voor uitvoering op scholen.

Het oppakken van bovenstaande punten vraagt meer onderlinge afstemming en productontwikkeling door de gezelschappen gezamenlijk.

d Politiek statement over het belang van cultuureducatie en daarbinnen van de jeugddans

Cultuureducatie en daarbinnen de betekenis van dans en bewegen worden onvoldoende op waarde geschat door de beleidsmakers (politiek en ambtenaren). Dit moet, door de jeugddansproducenten en de NAPK, onder hun aandacht worden gebracht.

6.4 Tot slot: algemene conclusie

De jeugddans heeft met ingang van de cultuurnota periode 2009 – 2012 een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt. Een aantal gezelschappen is opgenomen in de landelijke Basisinfrastructuur (BIS). De subsidie van zowel het Rijk als de gemeenten en provincies, die al steeg in de periode 2005 – 2008, is in 2009 substantieel verder verhoogd. Het aantal uitvoeringen en het publieksbereik zijn sterk vergroot en de productiviteit per medewerker nam toe. De gezelschappen in de jeugddans trekken relatief meer bezoekers dan vergelijkbare gezelschappen in de dans voor volwassenen en jeugdtheater.

Uit de SWOT-analyse en het gesprek over de ambities in de toekomst in groepsessies met vertegenwoordigers van de gezelschappen, subsidiegevers, adviseurs en anderen blijkt dat er toch nog veel te doen is. Het valt te prijzen dat de gezelschappen bereid zijn op een kritische manier naar het eigen functioneren te willen kijken. De volgende zaken vallen daarbij op:

- De deelnemers aan de groepsessies veronderstellen dat het beeld van afnemers (scholen, ouders, algemeen publiek) dat jeugddans elitair, traditioneel en aanbod gericht is een grotere afname in de weg staan. Het is de moeite waard na te gaan of dit veronderstelde imago op waarheid berust en als dat het geval is wat hier aan gedaan zou kunnen worden.
- Een gedeelde conclusie is ook dat veel jeugddansgezelschappen te klein zijn om marketing, verkoop en distributie zelfstandig aan te pakken en om meer marktgericht te werken. De sector zou moeten onderzoeken hoe samenwerking op deze terreinen gestalte kan krijgen.
- Het aanbod van jeugddans kan nog beter dan nu aansluiten bij de vraag van scholen en aansluiting zoeken bij bredere programma's over meer bewegen en dergelijke.
- De ontwikkeling van de jeugddans en het belang om deze verder door te zetten kan door NAPK en de gezelschappen worden ondersteunt bij overheden, adviesraden en beleidsmakers.

De gezelschappen en andere partijen in de jeugddans zijn nu zelf aan zet om deze aanbevelingen te concretiseren.

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht van jeugddansgezelschappen, jeugdtheatergezelschappen en dansgezel- schappen voor volwassenen waarvan data is verzameld

Jeugddansgezelschappen

Danstheater AYA
Dansstorm Oost
De Dansers
De KISS Moves
De Stilte
Don't Hit Mama
TheatergroepDOX
Gato Bizar
Het Internationaal Danstheater
Introdans
ISH/ Stichting Balls
Meekers
Plan-D
Jeugddanstheater Plankenkoorts
Project Sally

Jeugdtheatergezelschappen

Het Laagland
Het Filiaal
Theatergroep MAX
Stella Den Haag
Theater Artemis
Theatergroep Kwatta

Dansgezelschappen voor volwassenen

Conny Janssen Danst
Noord Nederlandse Dans
Dansgroep Amsterdam

Bijlage 2 Deelnemers groepsgesprekken

Deelnemers 21 september 2010 (zeven personen)

Semra Gülhan	Ministerie van OCW, Dans
Ron Visser	Fonds Podiumkunsten
Pieter Bots	Podiumkunsten Raad voor Cultuur
Gerard van Veen	Provincie Gelderland
Frank van Hekezen	Gemeente Rotterdam, Dienst Kunst en Cultuur
Jan Baanstra	De Stilte
Manuel Segond von Banchet	Danstheater AYA

Deelnemers 24 september 2010 (acht personen)

Willemijn in 't Veld	secretaris Fonds Cultuurparticipatie
Marja Kemps	Kunstbalie Noord-Brabant (Tilburg)
Monique Koolen	Kunstbalie Noord-Brabant (Tilburg)
Edith Janssen	Kunstgebouw Zuid-Holland (Rijswijk)
Daniëlla Lemmens	Artiance Centrum voor de Kunsten, Alkmaar
Ciska van Dijk-de Bloeme	ex voorzitter commissie dans RvC
Hanne Poos	Koepel Etten Leur
Caroline Ribbers	Project Sally

Deelnemers 30 september 2010 (twaalf personen)

Petra Blok	Tweetakt
Marijke van de Muijsenberg	Theater De Vest Alkmaar
Lieke Jordens	Verkadefabriek Den Bosch
Henk Boerhof	Schouwburg Arnhem
Toos Raeijmaekers	Jeugdtheater De Krakeling Amsterdam
Karin White	Odeon De Spiegel Theaters Zwolle
Roel Voorintholt	Introdans
Mirjam Nebbeling	Fontaal/JongDans Festival
Sanne Hilhorst	Meekers
Kirsten Bootsma	Toneelschuur Haarlem
Mette Raaphorst	De Dansers
Wies Merkx	De Dansers

Bijlage 3 *Kunst in Cijfers*

Inleiding

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) heeft in 2010 de publicatie *Kunst in Cijfers* uitgebracht over de instellingen die het ministerie subsidieert. De cijfers uit de publicatie hebben betrekking op de periode 2005-2008 en over kunstinstellingen die in deze periode werden gesubsidieerd vanuit de BIS-regeling.

Het ministerie van OCW onderscheidt in de publicatie *Kunst in Cijfers* tien categorieën. Deze categorieën zijn dansgezelschappen, festivals, jeugdgezelschappen, musea, ontwikkelingsinstellingen, operagezelschappen, orkesten, presentatie-instellingen beeldende kunst, productiehuisen en toneelgezelschappen.

In dit hoofdstuk volgt een weergave van de gegevens met betrekking op financiën, organisatie en productie van jeugddans, jeugdtheater en theater voor volwassenen.

Aantal gezelschappen in de BIS

Binnen de BIS 2005-2008 vallen twaalf jeugdgezelschappen, waarvan vier jeugddansgezelschappen⁴¹ en acht jeugdtheatergezelschappen. Er zijn zeven dansgezelschappen⁴² (volwassenen) en negen toneelgezelschappen (volwassenen).

Tabel B1 Aantal gezelschappen

Jeugddans	Dans voor volwassenen	Jeugdtheater
Meekers	Dansgroep Krisztina de Châtel	Theater Artemis
Danstheater	Introdans	De Citadel Jeugdtheater
AYA	Het Nationale Ballet, Nederlands Dans Theater	Het Filiaal
Merkx & Dansers	Galili Dance	Het Laagland,
Introdans	Scapino Ballet Rotterdam	Jeugdtheater Sonnevance, Stella Den Haag
	Zuidelijke Dansvoorziening (Danshuis Station Zuid)	Theater Groep Kwatta Theatergroep Max

Totale Baten

De gemiddelde omzet per categorie is 54,1 miljoen.

Noot 41 Incl. Stichting Introdans.

Noot 42 Incl. Stichting Introdans.

Tabel B2 Totale omzet per categorie

Totale omzet (x € 1 mln) per categorie	
Jeugdgezelschappen (11)	8,8
Dansgezelschappen (7)	36,9
Toneelgezelschappen (9)	36,5

**Gemiddelde omzet 127 instellingen is 54,1 miljoen*

De totale baten per jeugdgezelschap zijn gemiddeld € 801.105. De grootste gezelschappen beschikken over ruim één miljoen euro. De jeugddansgezelschappen zijn relatief klein ten opzichte van de jeugdtheatergezelschappen, met een gemiddeld totaal aan baten van € 596.457.

Subsidie

Het gemiddelde subsidiebedrag dat jeugdgezelschappen ontvangen van het Rijk (OCW) is € 274.259 per jaar over de periode 2005/ 2008. De bedragen lopen uiteen van € 173.084 tot € 349.914. Het gemiddelde subsidiebedrag dat jeugddansgezelschappen in die periode ontvingen is € 256.826, terwijl jeugdtheatergezelschappen in die periode jaarlijks gemiddeld € 291.682 ontvingen.

Het rijk speelt vaker een grotere financiële rol in de basisinfrastructuur dan gemeenten en provincies. We zien een wisselend beeld als het gaat om de verhoudingen in bijdragen van de verschillende overheden. Dit is vaak historisch zo gegroeid.

Tabel B3 Subsidie per bezoeker

Subsidie per bezoeker	
Jeugddansgezelschappen	€ 14,20
Jeugdtheatergezelschappen	€ 40,00
Toneelgezelschappen	€ 65,71
Dansgezelschappen	€ 86,36

Voorstellingen en publieksbereik

Het gemiddeld aantal voorstellingen is bij toneelgezelschappen het hoogst. Het aantal ligt bij dansgezelschappen beduidend lager. De aantallen voor jeugddans- en jeugdtheatergezelschappen ligt rond de 200 voorstellingen per jaar.

Het publieksbereik is voor zowel toneel- als dansgezelschappen ruim 50.000 personen per jaar. Het publieksbereik van jeugddansgezelschappen is ongeveer de helft van dit aantal, met ruim 25.000 personen. Het publieksbereik van jeugdtheatergezelschappen is kleiner, namelijk ruim 18.000 (zie onderstaande tabel).

Dit terwijl het gemiddelde subsidiebedrag dat jeugdtheatergezelschappen ontvangen hoger is dan dat van jeugddansgezelschappen. Oorzaak van het lagere aantal is het publieksbereik per voorstelling.

Tabel B4 Publieksbereik per voorstelling

	<i>Publieksbereik per voorstelling</i>
Jeugddansgezelschappen	157
Jeugdtheatergezelschappen	102
Toneelgezelschappen	190
Dansgezelschappen	454